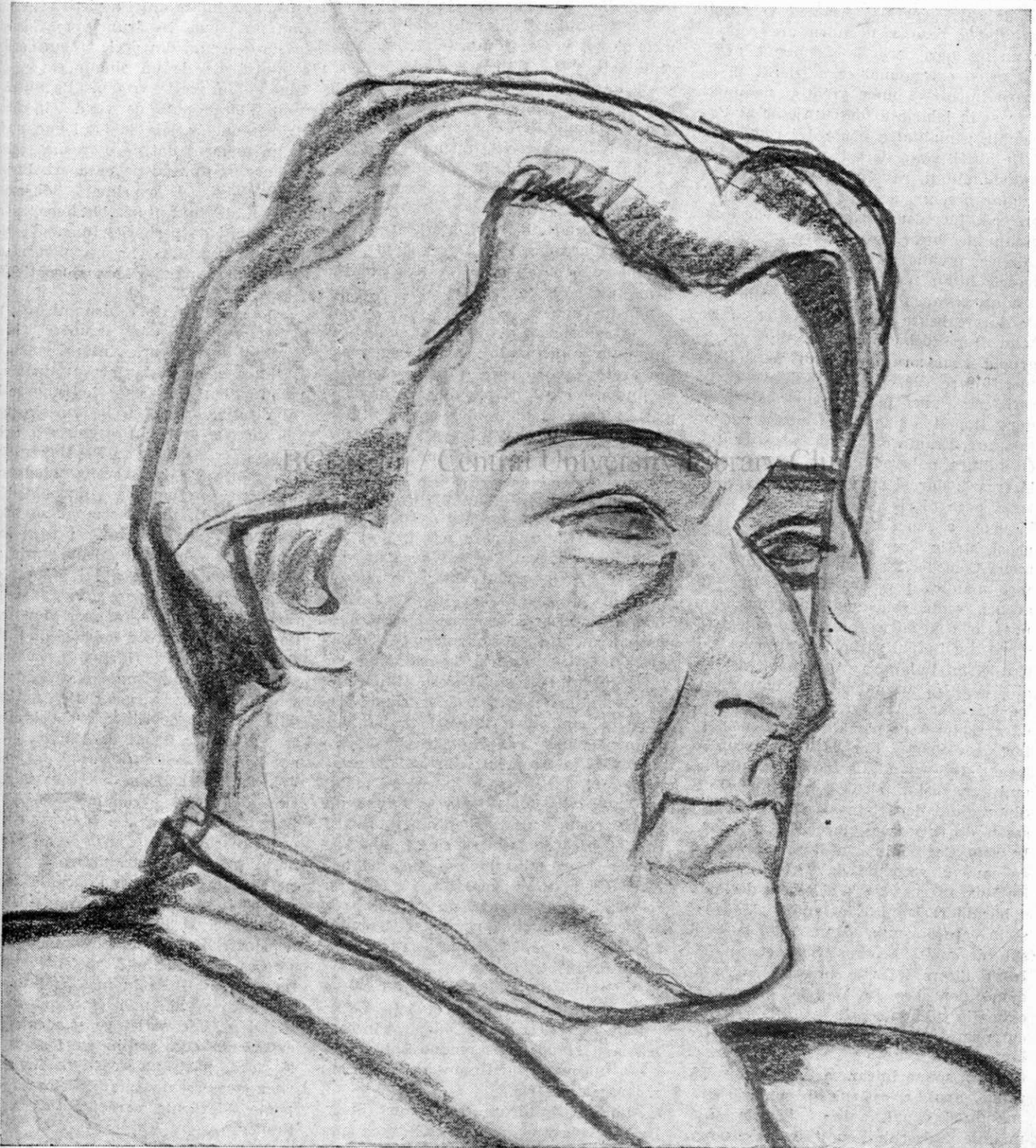

Universul Literar

Anul XLV Nr. 46

10 Noembrie 1929

5 Lei

DE MAX

(Desen de C. Ressu)

C t i t o r i i

D E M A X

de O. DENSUȘIANU-FIUL

Toți românii care se interesează de mișcarea artistică și culturală a țării noastre au urmărit desigur evoluția urmată de De Max și îi cunosc viața în liniile sale generale. De aceea voi ocoli aviditatea datelor documentare pentru a nu mă opri decât la fizionomia acestui artist excepțional ce a izbutit să a-firme împotriva unor greutăți nenumărate și în labirintul descurajator al Parisului, genialitatea poporului românesc.

De altfel, viața de artist, indiferent de individualități, rămâne aceeași. Aceleas origine obscure, aceleași debuturi umile, aceleași increderi încăpățănate, aceleași amănunte dureroase pe care nepăsarea, mizeria, invidia și dușmănia le concentrează într-o înaintare greoaie ce face din ascensiunea unui artist o simfonie de durere brusc luminată. Astfel cu De Max. După debuturi umile, după peregrinări bogate în desnadejdi, după fluturări între sărăcia cea mai neagră și satisfacția unei pâini scimp câștigată, după România tinereții și a încercărilor nesigure, Franța cea vastă cu civilizația, cu cultura, cu greutățile pe care Parisul le crează, dar și cu gloria ce le răsplătește, acea glorie pe care De Max până la urmă a cunoscut-o și care l-a văzut, pe el, străin genial dar stingher, pe scena Comediei Franceze, alături de cele mai măndre personalități artistice de atunci. Viața sbuciumată pe care am putea-o concentra într-o semnificativă scenă din timpul războiului atunci când, paralel cu Bulandra, Agepsina Macri și alți artiști animatori de patriotism, De Max făcea un turneu de propagandă războinică pe pământul țării noastre încă sovăitoare. Era la Constanța, în localul cel nou al Cazinoului. Vizitatori mulți, negustori străini, bogătași veniți din regiuni depărtate să-și uite în plin sezon de petrecere, afacerile fructuoase. În sala Cazinoului, în fața unor astfel de oameni, secundat de Victor Eftimiu. De Max apăruse într-o zi spre a declama o bucată războinică intitulată „Măinile” și în care obișnuia să pună tot sufletul său de artist generos. Sala era plină. Într-o tăcere ipocrită ce ascundea o adâncă nepăsare, De Max își începu declamația silindu-se să însufle în publicul nemiscat flacăra unui patriotism ce lăncezea. „Plânse copii și moșnegi marfuriți” spune într-un articol Victor Eftimiu, apoi, cu părul sbârjit, răsturnându-și capul, agitând brațele, tăie măinile Kaiserului cu o frenezie nouă, sălbatică... Credeam că se vor năru

pereții de aplauze! de Max se întrecise.

Nimic. În sală, armatorii din Brăila, grecii măstini, cu nasul de plumb și turcii ohoșiți se priveau cu mirare; de politeță, ei bătură, cu neglijență, din palmele grele, grase și umede. Jenați, decepționați, părăsiram scena și fără să spunem nimic, eșiram pe terasă să ne răcorim. Atmosferă apăsătoare. Toate erau de plumb. Cerul apăsa marea, marea, strivită, dobitocită, nu mai respira... În dosul geamurilor, în sala de joc, siluete de jucători treceau, aplecate, ca printr'un panopticum.

Tăceam cu toții... Aerul era irespirabil... Înăbușeam. A fost o noapte de plumb pe care nu odată, câțiva ani în urmă am evocat-o cu De Max, scuturând din umeri...“

Iată sintetizată de această scenă — începuturile artistului. Avânt generos, increzător, participare sufletească atât de intensă încât devine dureroasă, deoparte; de cealaltă, neînțelegerea liniștită a unei burghezii îngrășate și greoaie aducând — în local unei participări imposibile — condescendența politicoasă a nepăsării mulțumite...

Și acum, câteva amintiri, din vremurile bune. Ca un mare artist, deși cu un caracter inegal, De Max avea un suflet bun. De nenumărate ori, în cursul frământatei sale cariere, a avut prilejul să dovedească generositatea și compătimirea sa față de suferințele dimprejur. Astfel, într-o zi, înrolându-se un figurant bătrân și acesta fiind lipsit de mijloace pentru a se căuta, De Max luă inițiativa unei chete punând el însuși cinci franci și făcând să circule pălăria sa printre artiștii binevoitori cari doreau să-i urmeze pilda. Încetul cu încetul pălăria se umplu nu tocmai cu monede de cinci franci, dar destul în orice caz pentru ca să aducă o alinare bătrânului bolnav. La sfârșit când, cheta odată isprăvită, De Max își recapătă pălăria, care nu fu mirarea asistenței văzându-l pe artist ingenuchind și privind, în poziție de rugăciune, către tavan.

— Ce faci domnule? îl întrebă câțiva nedumeriți de gestul neprevăzut.

Dar de Max, cu un aer înspărat în care trecea o blândețe de recunoștință:

— Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-am recăpătat pălăria.

Altădată, în drum cu Mounet Sully, De Max, ghemuit în birja ce-l ducea spre Comedia franceză, asistă la o scenă ex-

trem de caracteristică, nu atât din punctul de vedere al întâmplărilor, ci ca o ilustrare a caracterului ciudat pe care Mounet Sully nu se sfa să-l afișeze în multiplele împrejurări a vieții sale. Erau cum am spus, în drum spre Comedia, trăsura — una din acele trăsuri melancolice trăsute de un singur cal și care aduc — în aceste vremuri de viteză — o umăitoare notă de viață înapoiată, străbătând Le Bois de Boulogne, se izbi la un moment dat de o trăsură asemănătoare, scuturând pe pasageri. Birjarii, bine înțeles, își exprimară dușmănia. Schimb de injurături. Blesteme, și alle grațiozități de periferie. Impasibil, Mounet Sully asculta... La un moment dat, se întoarse spre de Max și șopti: „Curios!”

Apoi tăcu, și tot drumul nu mai scoase o vorbă. Când ajunseră, la coborârea din trăsură, întinse mâna lui De Max, și cu acelaș accent straniu repetă: „Foarte curios”; în timp ce bietul de Max căuta cu nedumerire motivele acestei reflecții ce mirosoa a batjocură. De altfel, între De Max și Sully mai avuseseră loc scene ciudate și schimbări de cuvinte înțepătoare ca atunci când, fiind desemnat să înlocuiască pe Sully, de Max își văzu batjocorit jocul din piesa „Oedip” prin rău-tăcioasa mărturisire a lui Mounet care îi spuse că nu auzise nimic, lucru pe care l-am crezut — spunea după aceea De Max — decarece îmbătrânind, asurzise de-abinelea”. Hărțueli inevitabile între două temperamente atât de deosebite, atât de caracteristic naționale, după cum a dovedit-o aceia ironie a soartei care a făcut ca Mounet — economisind o viață întreagă, să moară brusc atunci când se hotărâse să se bucură de aceste economii (400.000 de franci) în timp ce De Max — risipitor ca orice român, a murit sărac, e drept, dar după o viață trăită în plin, lipsită de economii și socoteli, bogată în senzații și în plăceri. Viața vibrantă de artist, cu scăderi și înălțări neobișnuite, cu deprimări și mândrii deopotrivă de puternice, cu fluctuații violente oscilând între greutățile cele mai apăsătoare și succesele cele mai însemnate, viață adâncă de suflet ce și-a interpretat experiența cum puțin ai fost în stare s-o faci, păstrând deasupra împrejurărilor acea seninătate sufletească ce e poate adevărata caracteristică la înălțimilor.

„N'am cunoscut un mai mare poet al

P O E Z I E

S O N E T

*... Și tot mai mult în zări se depărtează
Icoana ta, o, soare drag, himeric,
Iar pe-a iubirii mele caldă-amiază
Coboară, greu, un haos de 'ntuneric !*

*Eu simt cum ale tale raze sfinte
Se furișează lin, pe zi ce trece, —
Din aurul iubirii, eri fierbinte,
Scăldându-mă o rază tot mai rece !*

*O, du-te, du-te soare drag, și curmă
Privirii mele cea din urmă rază, —
Să luminezi o altă dimineată !*

*Dar ochii mei, în clipa cea din urmă, —
Chiar dup'un veac murind, — tot au să vază,
Icoana ta, ca printr'un văl de ceață !*

VASILE MILITARU

AZI, CLOPOTELE...

*Azi, clopotele cântă pentru voi
Din turlă 'n turlă și din sat în sat.
Azi, clopotele cântă pentru voi
Așa cum au cântat când le-ați lăsat
Peste câmpii de jale și nevoi...*

*Azi, clopotele cântă pentru voi,
Cum au cântat în ceasurile grele,
Când ridicați de marele elan
Voi ați pornit sub falduri de drapele
Și ați căzut cu fața la dușman !*

*E tot pământul țarei presărat
Cu sângele și sfântul vostru os,
Iar gândul meu s'amestecă pios
Cu ritmul larg de clopote ce bat
Și flori de vis v'aduce, azi, primos...*

*Azi, clopotele cântă pentru voi
Din turlă 'n turlă și din sat în sat.
Așa cum au cântat când le-ați lăsat...
Azi, clopotele cântă pentru voi
Nu c'ați murit, ei fiind-e-ați înviaț !*

MIRCEA DEM. RADULESCU

S T R I G Ă T

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I

*Prin liniști de răstimpuri, atotetruitorul :
Din mlaștiunile negre, svăcnind spre viață'naltă,
M'am intrupat în ierburi și-am fost eufezătorul
Care-a ucis seninul, cu uliul laolaltă.*

*Prin stepele purtate de necuprins în spate,
Am învățat grăirea cereștilor mioare
Și-am sfredelit grea brazdă — prin negurile mate —
Sdrobind în juru-mi totul — în drumul către soare.*

*Și m'am ivit în lupte, trăind poveste vie,
Prin codrii fără capăt cu munșii căpătâi.
Murind în toamna crudă — un puf de păpădie —
Și înflorind în aur cu mugurii dintâi.*

*Am prebegit cuvântul, ce nu rodise încă,
Și-am dus cu mine lacrimi ce n'au putut să plângă
Și-un strop de bucurie — în marea mea adâncă —
Truditu-mi cânt zădarnic s'a svârcolit să strângă.*

II

*...Te-am căutat prin scorburi și'n ciuturi de fântână,
Am pipăit noianul mucegăit de ape,
Am mers cărarea vieții, săpată ici — în mână —
Și te-am simțit adesea pășindu-mi pe aproape...*

*Sânt copleșit de zare și prăfuit de vreme :
M'am rupt din neînțință, mă vreau în ne'nceput
Și de mă'nalt o clipă — mă strigă surd și geme —
Trântită'n umbra caldă — osânda mea de lut.*

*Acelaș dor de Tine — Supremă Intrebare —
Crescută din aroma adulmecată'n pâine,
De-mi ațipește'n visuri — sub jgiaburi de uitare —
Sbucnește mai sălbatec din fiecare mâine.*

*În ritmuri dureroase, suvoaie înroșite
Tărăse la malul verde schelete din morminte :
Nădejțile de veacuri, doriinși neimplinite
Și noaptea îndoelii — „Arată-te, Părinte !”*

TR. IONESCU

STROFE PENTRU CORA

*Când îmi legai cu gravitate ochii
Să nu te văd cum te ascunzi sireată
Și mică și isteasă, după rochi
Intr'un dulap, strigând : „Ațea tată”*

*Când căutam prin casă, prefăcut
Că nu te știu și când veneam tiptil
Spre ascunzișul tău necunoscut,
Mi se părea că sunt din nou copil*

*!Naiv și fericit... că-ți sunt un frate
nedespărțit la nebunii și joc...
Îmi înodam speranțe spulberate
Cu firul rupt al unui vechiu noroc!*

*Dar m'am trezit bătrân în scurtă vreme!...
O groapă e dulapul de-altă-dată,
Din care-ștept zădarnic să mă cheme
Acelaș glas iubit : „Ațea tată”.*

GEORGE TASLĂOANU

IN SLUJBA COMUNEI

de D. IOV

Intr-o Joi îmi furase boii; când m'am dus dimineața în ocol, ia-i de unde nu-s. Mi s'a sărit peste gard nu era chip, să fi rămas pe poartă nu, c'am găsia poarta închisă. Numai că i-a furat. Am alergat prin vecini, am întrebat, am colindat rădăcinile și ogoarele și eu și femeea: nici urmă de vită. La amiază m'am dus la primărie și am reclamat și la postul jandarmilor. Seara, când se întorceau oamenii dela cosit, tot văicărindu-mă. Gheorghe Bulmeaza mi-a spus c'a întâlnit doi călări mănând vreo patru pechi de boi dar că nici pe unul din călări n'a cunoscut. Noaptea m'am sfătuit eu cu gândurile și cu femeea și am luat hotărât s'o iau la drum. Căci până să raporta jandarmul, până va da circulară primarului, tâlharii trec boii peste grădini. Și apoi dacă trecut la rus, ia-le na de mai poți.

A doua zi, cu noaptea în cap, o iau la drum. Am trecut prin Lătăi, prin Prăvălii și-abia în Onești un omulean mi-a spus c'a văzut doi călări mănând niște boi pe drumul Lupăriei. Vestea asta m'a bucurat. Eram, poate, pe urma cea bună. Am ajuns în Lupărie când însă era am tras la un bun prieten al tatei, Moșu Vasile Lebădă, Moșneagul tocmai deshabana caii dela căruța plină cu făină. „Bună vreme Moș Vasile, fac eu a popiiindu-mă”.

Moșneagul se oprește, cu hăturile colțite pe mâna stângă.

— Mulțămim dumitale... da' dă-te mai frumoasă să te văd că mi-ai crede, nu te cunosc.

— Apoi, după ce m'am apropiat: Tu ești bătrân Toderiță? Bată-te să te bată! Da' să-ți vânt te-o adus pe la noi?

— Vânt rău, Moș Vasile.

— Apoi di rău să ferească Sfântul. Da' să leg caii ș'om vorbi pe urmă.

Din casă eși mătușa Casandra mică. Tulpanul pe ochi, cu mânele incolțate, pe pânțele. Cum m'a văzut nu mai avea media cu întrebările.

— Lasă amu, măi fimee, vorba, ia-n s'ăsterne un toline pe prispă și vezi că va de-ale mănăreii că omu ista umbla de dimineața și-o ci mort de obosală de foame.

Bătrâna făcu la dreapta, între popșoi, unde avea vatra. Noi ne-am așezat pe prispă, la taifas. Amurgise bine și rădăcina sfârșitului de vară aducea miros de fănețe.

Prin livada biseniceii de pe deal, luna, bălându-se, nevedea printre crengi arbutul ei. Satul începea să-și trăiască noaptea. Prin unele ogrăzi, pe deal, să auzeau clipociri de foc. În ocol s'auziau și rătăind fânul proaspăt.

— Joi zici că ți-i o furat? mă întrebă Moșneagul.

— Joi dimineața am dat că nu-s. I-am reclamat pretutindeni. Am fost la primărie, la fost și la jandarmi dar, știu eu, că ei ei altele, nu grija boilor mei. Eu ș'om ș'om că nu mai dau peste dânșii. Or amu la malul Prutului.

Moș Vasile ținea mâinile încrucișate chimar și privea revărsarea lunii. El dat peste cap îi sticlă ca omătul.

De asta să n'ai dumneata nici o bătrână Toderiță, acii care au de gând să ia viteză vitele peste Prut, nu le fură de așa depărtare. Iși dau ei sania că când printr'atâtea sate li să poate de urmă. Dacă ei cai, da, într-o noapte is la rus..

Judecata lui Moș Vasile Lebădă era temeinică; numai că eu tot păgubaș priviam cum luna să ridicase în apa cerului și cum în ogradă era lumină ca ziua. În țarc un stog aștepta să i se facă vârful. O gireadă de pae, treerate de curând parcă ardeau în lumină.

Mătușa Casandra intră și eși de câteva ori din casă, cu treaba, și-acu, în popșoi, să zăria para focului fălăind printre frunze.

— Eu știu ci-i cu boii dumitale, Toderiță. Dacă n'a fi așa, să nu-mi spui cum mă chiamă. Dumneata să stai să mănânci și să te odihnești. Măini îi mai iscedi prin sat da' Duminecă dimineața, când o cânta cocoșii după mezul nopții, să pornim, să ni să facă ziua în sat la Protopopu, că boii dumitale acolo-s duși, la iarmaroc.

— Așa crezi dumneata, Moș Vasile?

— Dacă n'a ci așa, să mă stuchești între ochi, așa om bătrân cum sânt. Boii is duși la iarmaroc la Protopopu. Tâlharii au și belete cu ștampită în regulă, cum se cuvine la niște vânzători și nici prin cap nu li dă c'or ci urmăriți la o atâta depărtare. Dumneata ai să vezi. Nu mai e cine știe cât pân' Duminecă. Ai să te întorci Duminecă sara cu boi s'ai să mă la noi. Și de bucurie o să cinstim o lecutăcă.

Mătușa Casandra eși din popșoi și ne privi.

— Mai ai mult măi fimee?

— Amu pun masa chiar..

Și'n colțul casei, pe troscolul des și înrouat, bătrâna așeză măsuța cu trei picioare, trei scăunele împrejur și ne pofți. Am făcut cruce și ne-am așezat. Luna imbrobodă în lumină aburii calzi ai borșului și-ai mămăligutei. Moș Vasile adusese din casă o beșică, cu niște burueni într'insa și cinstirăm. Și poate că și obosala poate că și amărăciunea ce-o purtam, făcuse să găsesc că-un așa borș bun de pui, întărit cu ardei, n'am mai mâncat. Pe urmă mătușa Casandra apărură c'o țăpușă în mâini și'n fața noastră desfăcu un puț fript pe care l'am mâncat c'o scăfiță de mujdei și cu pepeni murati, scoși dintr'un chiup desit într'o tufă de mături. Era pace împrejur, pace tulburată de scârțăitul regulat al greurilor. Și peste această liniște de țintirim, biserică, în puhoiul lunii, stăpânia satul adormit.

După masă Moș Vasile porunci: Amu să iei tu și s'ăsterni pe prispă, măi fimee. Da' să nu care cumva să scoți din casă puricăriile celea. Așterne acolo niște fân de-aiasta adus amu proaspăt de mine, și-ai pe urmă ș'om mai vidă noi.

Mătușa, mititică și harnică, aduse câteva brațuri de fân și-l întinse, gros. Apoi scoase din casă niște macatiri, le scutură departe, într'un colț al ogrăzei și le-aștenu peste fân.

După ce ne-am închinat în răsăritul lunii, ne-am întins la hodină. S'auzia undeva departe, orcăitul broaștelor și în prispă greeri. Așternutul de fân te îmbăta de mireazmă.

Moș Vasile avea gust de vorbă: Și, spuneai c'ai reclamat și la jandari?

— M'am plâns și lor, Moș Vasile, dar fără nici o nădejde. Li cunosc eu cât îi doare nevoia noastră.

— Vorbești cu banat, Toderiță. Or ci între jandari și oameni cum crezi dumneata da, sânt și de-acei care mult a giutor aduc. Iaca eu să-ți spun, dacă

nu era un jandar odată, amu dumneata n'ai mai sta cu mine de vorbă.

— Cum asta, Moș Vasile?

— Apoi iaca cum. Dacă tu ți-i somn, ți-o povestii. Or ci, — cați ai să cie măi fimee? — ci zăci, or ci v'o zăce?

— Or ci Vasile, or ci, răspunse baba.

— Ori ci v'o zăce ai, mă întorceam de la târg dela Hărlău, Văndusem caii și până în Lătăi, m'o adus în căruță un omulean. Dela Lătăi am luat-o pe gios cu baba.

Inoptase deabinelea când am intrat în sat și când ne-o apucat ploaia. N'am trecut două case, ș'am agiuns din urmă un român.

„Bun agiuns” spun eu, da' n'ri bănuiam cine să cie. „Mulțămesc dumitale, bade” răspunde necunoscutul. „Mă rog, n'ai putea să-mi spui unde-i primăria?”

— Apoi primăria e tomăi în cealaltă capăt a satului. Da ci treabă ai dumneata amu noaptea la primărie?

— Eu is șăful de post ceal nou și vreau s'ajung la primărie să-mi caut un adăpost până mâne.

Să-ți spun matala. Toderiță, că'n Lupărie la noi de v'ro doi ai să făceau mai în fiecare noapte tâlhării și nu să putea da de urma hoților. Și cum aveam bani mulți, îți spun drept, duceam grija chimirului. Așa că l'am pofțit pe domnu șăf să măe la noi. Casandra o încălzi mâncarea, aveam ș'o leacă de vin și la al trilea palici i-am povestit jandarului ce să petrece în comuna noastră.

— Mi-i teamă, dom'le șăf, că noaptea asta o să ne calce hoții.

— Să poftească, moș Vasile, să poftească să facem cunoștință, răspunse, răzând tare, jandarul.

După cum să și cuvenia, am culcat jandarul în cealaltă oada, baba s'a aciuat pe cuptior cu lamba și chibriturile alături, iar eu m'am întins pe laiță, sub icoane.

Moș Vasile se sculă, se duse la cofa cu apă, luă din prelipcan o oală, și trase.

— Mujdeiul cere apă și trebuie să-l ascuți, să-i dai.

Mai așeză fânul sub macat și se lungi, icnind: ah, săracile oase..

— Și cum îți spuneam, Toderiță, stam lungit sub icoane și n'aveam somn. Și nu cântase cucușii încă întâia oară când am auzit pași pe prispă. Apoi am auzit o ciorovăială la ușă. M'am sculat și n'cet m'am dus să-mi trezesc fimeea, da' nici dânsa nu dormia..

— Așa-i, nu dormiam și mi-ai dat de grijă s'aprinde lamba când a trebui, vorbi mătușa Casandra.

— Așa-i, ț'am dat de grijă s'aprinzi lamba și eu am eșit în tindă. Ascult eu, ascult! „Măi Vasile, strigă unu, gros, dă drumu”. Eu tac. „N'auzi măi Vasile să dai drumu?... ca să n'ri stricăm ușă”. Trec dincolo la domnu șăf și-l trezesc: Ne-o venit mosafirii, dom'le șăf, -- Aprinde și dă-le drumu, spune el. Mă duc la Casandra și-i spun s'aprinde, și ies iar în tindă. Am simțit cum unu împingea cu umărul în ușă.

Care-i acolo? întreb eu. — Deschide măi Vasile. Ce să fac?... deschid. Cum am deschis, unu mi-o și pris mâine în gât. Nici n'am putut să țip. M'o dus în casă; erau trei, mănjâți pe față, cu straele rupte și fiecare cu câte-un ciomag în mână. Unu o înfăcău pe Ca-

PRIN MUNȚII ALBANIEI

de VICTOR EFTIMIU

De vreo două zile eram prin munți. În narabaua lui Rapi, plecasem din Bitolia pe ninsoare, trecusem viscole, ceasuri de primăvară și înghețuri liniștite.

Până la Steina, mai avem de umblat vre-o jumătate de ceas.

Odată cu lumina turbure a amurgului, se lăsa din vârful munților un ger crâncen, care ne sfărcea vârful urechilor și încetinea mersul cailor.

Hanul inota în negură, ca o mogăldață ghemuită la poala muntelui, iar dimprejurul său, o ceată mai deasă și mai întunecată decât a înopțării venea spre noi: aducând o adiere căldicică și un miros de fum.

Cele din urmă raze lumineau ciudat aburii reci ce se ridicau de pe spinarea cailor, iar pe Rapi — căruțașul cel gros și cu capul mic — ni-l înfățișau ca pe o nălucă din vise.

Din toată părțile, ne amenințau niște munți îmbrăcați în zăpadă, cam în lumina cea tremurătoare, păreau că se mișcă, și cu cât scădea ziua, se apropia de noi, gata să ne sugrume.

sandra ș-o căuta de găci. „Măi Vasile, vorbi unu, ai vândut caii? — Am vândut. — Ș-ai luat bani buni? — După cum o fost și târgu. — Apoi, măi Vasile, să cii bun să ni dai banii. — Măi oameni buni da' ce-aveți voi cu munca me? Când am spus vorba asta, unul m'o și altoit cu ciomagă.

Aici, mătușa Casandra, începu să țâfniască de răs.

— Răzi, hai? D'atuncia tremurai ca varga. Și când mi-o tras a doua oară, am răcnit. Atunci a apărut în ușă domnu șăf, cu pușca întinsă, răcnind: sus mâinile. Mi-o venit să răd când șasă mâini s'o ridicat spre podele și trii ciomege o chicat gios. „Ai o frânghie, Moș Vasile? — mă întrebă jandaru. Casandra dădu de pe cuptior frînghia de cămeși. „Ia și-l leagă bine, întâi pe ceal care te-o strâns de gât. Leg eu, cu mâinile la spate și de picioare.

— Ți-am agiutat și eu, bre omule, făcu mătușa Casandra.

— Mi-ai agiutat și tu, nu zăc ba. „Amu să ni-l legi pe cel ce te-a lovit“, porunci jandaru. Și l'am legat și pe-asta și l'am legat și pe-al triilea..

— Ii cunoști, Moș Vasile, mă întrebă domnu șăf?

— Nu-i cunosc... Că nici nu puteam să-i cunosc dacă erau muruiți cu negru pe obraji.

— Ia ud-o petică, mătușă, și dă-o moșneagului să-i șteargă. Aduce Casandra un șărvăt ud, frec eu pe ceal care mi-o pus mâna în gât, frec.., da' jandaru nu slăbia, în ușă, pușca din mână.

— Ii cunoști, Moș Vasile?

Mă uit eu și mă crucesc.

— Parc'ar oi domnu premar..

— Ce spui, Moș Vasile? Uite-te bine să nu greșești.

Mă uit bine și mă minunez' premar!

— Ii chiar domnu premar, dom'le șăf..

— Asta-i tare frumos, vorbi domnu șăf, iar vezi amu pe ceal care ț'o tras cu ciomagă.

Și-l iau eu la frecat și frec și frec, pe-o parte și pe alta și-mi vine și chic gios de spaimă.

— Ii cunoști, Moș Vasile?

— Parc'ar oi domnu notar!..

Postalionul scârția pe zăpada bătătorită a șoselei și parcă dinadins, mergea mai încet decât toată ziua.

— Bre Rapi, — încearcă să îngâne unul din noi, dă bice cailor, bre Rapi, că rămănem pe drum!..

Dar căruțașul se făcu că n'aude, căci nici nu-și desfăcu mâinile dela piept; cel care vorbise, se ridică peste umerii lui Rapi, privind spre han și clătină capul cu tristete.

Nu trecu mult și ajunserăm. Imprejurul hanului era întuneric adânc, iar pe niște vârfuri de munți dinspre răsărit, tot mai călătoreau câteva raze roșiatice.

Era întâia oară când treceam iarna prin Steina.

Nimic din frumusețile de cari îmi aduceam aminte nu mai rămăsese acolo; nici munții verzi, îmbrăcați în tufe cu frunză multă, nici trestiele mlădioase de pe malul lacului și nici cerul înalt, albastru și rășfrânt în apa din fața hanului.

Zarea îmi părea mai străină, mai neprietenoasă. Totul era pustiu. Lacul.

— Bagă bine de samă să nu te înșeli.

— Ba-i chiar domnu notar, cum să mă'nșal? că doar nici nu-i trii zile de când mi-o făcut biletele pi caț..

— Zi, ii domnu notar?

— Ii domnu notar.. Nu ești dumneata coane Alecule? Notaru nu ridică ochii din pământ și tremura ca frunza ploșului.

— Da' istalalt cine-o mai fi, Moș Vasile?

— D'apoi cine să cie, dom'le șăf, te pomenești c'o ei domnu sicilitar ca să zăcem că-i tăta primăria aici la Vasile Lebădă. Incaltea tot vroiai dumneata să te duci la primărie, iaca o vinit primăria la noi..

Ud eu șărvātu și-l iau la frecat și pe ceal de-al triilea.

— Ii cunoști, Moș Vasile?

— Parc'ar oi domnu șăf de garnizoană, dom'le șăf.

— Uite-te bine, Moș Vasile.

— Ii domnu șăf de garnizoană dom'le șăf. Spune dacă nu ești tu, măi Gheorghită?..

Apoi după ce-o făcut domnu șăf cunoștință cu mosafirii, și eu și baba ne-am închinat la icoane ș'am zăs: Mare-s rănunile tale, Doamne!..

Mătușa Casandra ș'auzia chicotind, înădușit, semn că tare-i plăcea povestirea asta. Luna ningeă întinderile. Păreții străluciau ca omātu când prinde pojghiță. Un câne hămăi, de două ori, lângă prispă.

— Nea, cotarlă, strigă Moș Vasile. Apoi urmă: De-atunci, dragă Toderiță, nu să mai aude de furturi la noi în sat. Poți să dormi și fără incuetori la ușă.. Da' iacătă una ca aiasta am pățit-o eu atunci..

Moș Vasile tăcu și ograda fu cuprinsă de liniște. Dormiau și greerii în prispă. Pe troscoț lacrimile stelelor luciau ca niște mărzele. Pământul par'că răsuffa în somnul lui adânc. Umbrele copacilor culeau rochiile negre. Și'n cer luna plutia farfuria ei de porțelan.

Sfântă a fost judecata lui Moș Vasile Lebădă: Duminecă dimineața am găsit boii în iarmarec la Protopopu..

Soroca

D. IOV

câmpul, munții erau înghețați. Pe stuful care acoperea hanul, zăceau grămezi late de zăpadă tare și nici o ciripire nu mai răsuna sub crengile celor trei salcâmi pitici, dela marginea șoselei.

Când fusesem cea din urmă oară acolo, era un început de toamnă. Nu era atâta liniște; se auzeau undele pescărie ușor, un foșnet prelung de frunze, și un alt glas tainic, ce se mlădia ca o melodie drăgoasă; aci părea cântecul unor păsări risipite pe tot întinsul câmpului, aci o muzică depărtată de tambure.

Acum, un răsunset ciudat, plutea ca un duh rău dela un munte la altul, iar pe pământ se deslușea ca prin vis, un otat de caruțe, ce se mișcau a lene de partea cealaltă a șoselei.

Eu rămăsesem cu ochii duși la lumina cușul lacului și a trebuit să aud gălăgie înăuntru, ca să mă trezesc din visare.

Se certa Rapi cu niște turci, ce se lăniseră în singura odaie pentru cațari și nu voiau cu nici un preț să ne lase loc și nouă.

Erau vreo zece inși. Făcuseră focul în mijlocul odăii și-și prăjeau picioarele în dogoare.

Odaia era plină de fum, căci nici un geac, iar ferestrele erau bătute în cuie.

Crâmpoale de fum ce se putea strecură când se deschidea ușa, înveleau hanul în ceață și se pierdeau în răsărit, spre partea de unde veniserăm noi.

Cu multă casnă ne făcurăm loc într'un colț; întinși pe rogojini, cu fesurile și geamantanele drept căpătâi, ne căznirăm să închidem ochii înlăcrămați de atâta fumărie.

Peste puțință. Turcii aveau poftă de cântece, iar cei cari nu cântau, tuseau, sforăiau și se roșeau la față ca niște spânzurați.

Un băiat cărn și cu fruntea îngustă, vărșe capul pe o gaură de zid, ce făcea în grajd, și făcea cucurigu de cântări cânta un cocoș de acolo.

Apoi, scotea capu și râdea la un bătrân de lângă el.

Multe ceasuri din noapte le trecuserăm așa. Dela o vreme, cântecele încetădar cei bolnavi tuseau cu mai multă îndărăjire.

Nu știu dacă am putut dormi în noaptea aceea.

În zori, cu gâtul strâmb, și o față încețată, m'am făcut ghem, alături de cei doi tovarăși cu care venisem din Bitolia și am plecat mai departe.

Soseaua o ținea tot pe marginea lacului Prespa.

Rezemat cu fruntea de geamul rece al postalionului, vedeam, nedeslusit, căteaculă ruinată, iar în zare, dincolo de marginea lacului, siruri de munți ce se schimbau mereu, luând înfățișarea de ursi albi și alte dihanii..

Răsăritul începuse să deosebească liniile vârfurilor; negura se deslupea de pe pământ și toată priveștiștea din drum plutea într-o lumină albăstruie și limpede.

Cerul se înseninase peste noapte.

Era să avem o Duminecă frumoasă și Duminecă din cele de iarnă, când pământul mare învelit într'o pătură albă, plin de flori de argint, iar cerul o apă senină din care țâsnesc raze.

Coteam acum pe lângă un deal; ferestra dinspre partea mea era toamnă

L A S E C E R A T...

de I. D. RĂDUCANU

Soarele se ridicase la nămiezi și călătoria era cu atât mai mare cu cât zefirul, care se stărnise de dimineată, începuse de-abinele.

Tolăniți, cu mâinile drept perini, se așezau, la umbra unui păr sălbatec, în fața lanului bogat de grâu, moș Gane, împreună cu cei doi fii, fata și lelea Smaranda, după secerișul obositor de până atunci.

Deodată, Grivei, care găfăia greoiu într-un tufiș de alături, se repezi lătrând, spre primul plan din capul locurilor lui moș Gane.

Fata, care nu putuse adormi, se ridică de jos și nu mică-i fu mirarea când văzu pe Grivei luptându-se furios cu un țigan, care țipa ca din gură de șarpe. Se sculă repede și alergă să-l scape.

— Oărrr, javra dracului, ce te găsi atâta vrednicie? și aruncând cu câțiva bolovani, câinele se depărtă cu coada între picioare, mârșit că n'a rupt măcar o bucățică din sdrențărosul gheroc al țiganului.

— Să trăești, mânca-țe-aș sortu'. Bine că goniși potaia, că tare mi-era frică să nu-mi prăpădească „Strandivanu”...

— Ce-i ăla?! întrebă fata mirată și privind în jurul ei, doar o mai vede pe cineva.

— „Strandivar”, mânca-țe-aș fusta, Strandivar... Ce nu știi ce e aia?! A! Este vioara cea mai scumpă dă pă gioh... da... Da matale nu știi, poate că baronii de colea o știi mai bine, ia să vedem... și țiganul răsucind în mâini o vioară hodorigită numai cu două coarde — la și nu — o arătă celorlalți, cari și ei se pricepeau tot atât de bine la construcția unei viori, cum se pricepea și

țiganul la seceratul unei tarlale de grâu:

— Priviți, zise țiganul, rupt de oboseală și prăpădit de foame, priviți bine și o să vedeți că nicăieri nu mai există asemenea vioară... costă o avere e fabricată în Florenția... da! dincolo de Italia. Și pe când cei de jos se uitau la țigan și-și dau coate răsând, țiganul, zdrăngănind cele două coarde, scruta cu privire desagii leli Smarandi, cari spânzurau de-o cracă a părului, doar va phici ce-i înăuntru.

— Bine, bine, zise moș Gane, prinzând privirea cu care țiganul sfredelca desagiile, te credem, că doar ești lăutar de meserie și-ți cunoști scula, dar ce-i cu tine pe-aci, asta nu înțelegem noi?

— Și-o fi pierdut țiganca, tată, interveni feciorul cel mai mare.

— Nu!, complectă cel mai mic, își caută coardele dela vioară, nu vedeți că are numai două? Și totu se porniră pe răs.

Lelea Smaranda, învăluindu-l într-o privire blândă și miloasă, îi zise:

— Mă maică, poate ți-e foame?... n'ai vrea să ei ceva în gură?, de..., nu prea a mai rămas cine știe ce!, dar, poți să-ți potolești foamea.

A, gândi țiganul, bine că-i trecu creștini ășteia prin minte și de mâncare, că altminteri dracul m'ar fi luat de foame. Și apoi tare:

— Nu bre barosanco, nu-mi este foame, dar... vezi matale..., cum să zic... adică eu aș vrea să... nu știu cum să vă spun, da am să mănânc, dacă zici matale românco, dar nu că mi-e foame, nu!... da așa de o probă, să vedeți... eu n'am mâncat niciodată pe câmp.

Și în timp ce lelea Smaranda desfăcea

că trebuie să mergem o veșnicie. Alte ori ne pomeneam că avem în față un câmp nesfârșit, împrejmuț de munți și presărat cu case albe și roșii.

Când intram în vre-o pădure, stărneam stoluri de potârnichei. O căprioară ne privea cu ochii mari, mirați, din vreun colț înalt de stâncă.

Intâlneam în cale izvoare largi, în jurul cărora se adăpau călduri de cerbi... Capetele se ridicau speriate iar din boturile trandafirii se prelingeau boabe rotunde de mărgăritar, ce picurau cu sunet lin, în apa isvorului. Și într-o clipă nu mai vedeam nimic. Numai câte o rază furișată printre frunze, alerga în apă, să caute chipurile celor afundați în desuș, numai un zgomot de crengi trosnite se mai auzea ca prin vis, din adâncimile pădurii.

Acum, în amorteala aceea a fierii, când toate păsările poroisei prin alte zări, când nici o vietate nu cuteza să-și arate chipul, numai un vultur mai rățăcea prin câmpiile albastre ale văzduhului, deasupra munților acoperiți de zăpadă...

desagiile din cari săreau mulțime de lăcuste și greeri, țiganul aninându-și vioara în pom, se așeză jos, cu picioarele înclăcite sub el și cu gura o apă, în așteptarea mâncării după care umbla de două zile.

— Ce-ar fi tată, șopti la urechea bătrânului, cel mai mare dintre feciori, ce-ar fi dacă l-am pune pe țigan să...

— Crezi că vrea, răspunse moș Gane răsând?

— O să vrea tată, nu vezi că țiganu-i mort de foame. Ia să-l ei puțin la rost.

Dună câteva timp, țiganul infulica de zor dintr-o bucată de azimă și câteva fire de ceapă verde. Moș Gane, bătându-l pe umăr îi zise:

— Ia ascultă mă Strandivan, sau cum naiba te chiamă, nu vrei tu să mănânci deseară o mâncare bună de pasăre, pui fript în usturoi, și după aceia niște lapte bătut de putinei? (Moș Gane știa slăbiciunea țiganilor pentru laptele bătut).

Țiganului îi străluciră ochii, când auzi de așa bunătăți.

— Cum nu românicu, cum să nu vreau auzi colo să nu te îmbie o mâncare țărănească. Nu-i vorbă, nu mă prea omor cu atât, că's sătul de toate, dar... de, nu vreau să ziceți că sunt un țigan moșic.

— Bine, bine, zise moș Gane, atunci mănâncă liniștit că mai stăm puțin și apăi ne-apucăm de treabă.

— Cum, se miră țiganul, mai lucrați pe așa căldură?!

— După cum vezi, mai avem ca la un pogon de grâu și până deseară trebuie să-l dăm gata, așa că o să ne ajuți și tu.

— Ce!? zise țiganul, eu să secer? dar eu sunt artist bre oamenilor, eu nu pot să mănuie decât arcușul... dar..., am uitat să vă spun că trebuie să plec.

— Ce să pleci mă țigane, ce să pleci! se burzului la el moș Gane. Ți-a plăcut să mănânci azimă? ei să vezi acum cum se adună azima după câmp. Lasă că o să mănuie tu și seceră nu numai arcușu-ăla.

Aulin! oftă țiganul, punând deoparte bucata de azimă ce-i mai rămăsese, să știi că mă omoară creștinii ăștia, și privindu-l galeș pe moș Gane, îi zise:

— Dar bine barosane, nu-i păcat de Dumnezeu, ca pentru o frântură de pâine să mă deșelați la muncă? Mâniați pe Dumnezeu bre oamenilor, zău așa! Să mă arză un foc dacă nu e păcat...

— Lasă mă Strandivan că nu e păcat pentru atâta lucru, e mai păcat să mănânci pâinea muncită de alții fără să știi cu ce sudoare se câștigă. Și pe lângă asta, adaugă moș Gane zâmbind, ai diseară țuică, mâncare, friptură... și lapto bătut țiganc, bunătăți ce n'ai mâncat de când te-a făcut maică-ta. Hai scoal' la dăi habă seceră ta și apucăte tu de legat, că pe Strandivan îl iau pe lângă

VICTOR EFTIMIU

mine, am să-l învăț eu cum se mănâncă pâinea.

— Vai de capul meu, se tângui țiganul, fetii lui moș Gane, care abia de-și putea stăpâni râsul, spune-i mânca-ți-aș coșita, fată frumoasă, spune lu' tata matale să mă lase că eu sunt artist și pentru bucățica de pâine ce mâncai, am să vă cânt ceva ce nu s'a mai pomenit.

— Hai țigane, hai, că de nu pun pe Grivei pe tine, zise feciorul cel mic.

Mare minune, gândi țiganul, dacă eu o să scap teafăr de-aci, și luând de vârf seceră, peste a cărei lamă ascuțită trecu înfrigurat degetele, se îndreptă către tarlăua rămasă nesecată, cu pașii neșiguri ca și un condamnat ce merge la moarte.

Lanul de grâu, o mare aurie de spice grele, tălăzuia când la dreapta, când la stânga, parcă bătându-și joe de pățania țiganului.

Soarele, și el sfredelea mai pățimas pământul, numai să-l facă pe țigan să simtă ce-i aia seceris.

După cinci pași de maltratare a spicelor, țiganul frânt de oboseală, scăldat în sudoare și vâetându-se cumplit de sale, căzu mototol la pământ găfâind ca o locomotivă stricată.

-- Să stii că moare țiganul, rîse feciorul cel mare.

-- Secal în sus mă, Strandivan, zise moș Gane, nu cumva ai obosit? haida, de! Secal că mai avem câteva ceasuri până 'n seară, și-apoi o să te despăgu-bești cu vârf.

— Nu mai pot, să fiu al dracului românico de mai pot, puteți să-mi dați toată cotineța cu găini și mă lipsesc. Lăsați-mă să plec. Vă pedepsește Cel de sus pentru fapta asta... și la urma urmei, zise țiganul ridicându-se furios de jos, eu nu sunt robul nimănui ca să mă munciți așa!

— Mă țigane, zise moș Gane, pune mâna pe seceră, ca să nu pun eu mâna pe tine. Rob, nerob, să muncești aci cu mine, până deseară că te ia mama dracului.

Ceialți se omorau de râs.

— Lasă-l să plece, mă Gane, interveni lelea Smaranda, care-l privia cu milă, lasă-l să se ducă, nu vezi că nu mai poate săracu' de el, s'a istovit de tot, nu e învățat cu munca și pace.

— Nu se poate, răspunse moș Gane, abia stăpânindu-și râsul. Și întorcându-se la țigan: nu se poate mă Strandivan, nu se poate, trebuie să secerăm până 'n seară. Trece-l la legat babo și ia-i seceră. Aci toți trebuie să lucreze.

Văzând că nimeni afară de baba Smaranda, nu-i ia parte, țiganul se îndreptă către ea și pe când îi da seceră, îi zise cu jumătate voce:

— Românico, mânca-ți-aș ochii matale, ce fomeia lu Dumnezeu ești, da ce barosan rău ai... Roagă-l matale, ciocoaiico, roagă-l pe boeru matale să mă lase să plec, că să fiu al dracului dacă nu simt

că mor. Uită-te la mine, sânt frânt de oboseală, hai românco, spune-i matale, ești fomeia lui și te-ascultă.

Lelea Smaranda care-l ascultase cu milă, nu-și putu stăpâni râsul:

— Păi cin' te ține mă maică, cin' te ține... poți să pleci cu Dumnezeu, nu vezi că ei glumesc cu tine.

Și pe când țiganul făcea ochii mari, dela spate se auzi vocea lui moș Gane:

— Hei! Voi de-acolo, ce tot sporovăiți și nu v'apucați de treabă? Hai Strandivan, hai, c'altfel îți tai din porție diseară. Pune mâna și leagă snopii. Arată-l babo cum să facă legătura că de se desface vre-unul, îl snopesc în bătae, și umblați mai repede, că se 'nsercăză.

— Vino, zise lelea Smaranda, hai să-ți arăt cum se face legătura, și când cu genunchiul apăsa pe snop, șopti ceva la urechea țiganului.

— M'am gândit eu la asta, zise plângător țiganul, dar vezi, matale nu te ai gândit și la Grivei.

-- N'avea grije de asta, îl îndepărtez eu și vezi nu uita că mai e o bucată de azimă în desagi și lăsându-l singur se alătură celorlalți cari făceau mare haz.

Țiganul o porni spre păr, cu pași neșiguri și tot uitându-se sperios înapoi. Dar n'apucă să se apropie bine de desagi, când vocea puternică a lui moș Gane îl pironi locului.

POEME IN PROZĂ

INFLOREȘTE

teul din costișă. Miresmele lui îmi cădelniteză balconul. Lumina moare în umbrele înserării. Stele se aprind în zările făcute. Parcă mă ispitesc cu blândetea lor mută:

„Ce bine-ai făptuit astăzi?”

Tac. Gândul coboară în tainita inimii. Încearcă să-mi numere ceasurile fără rost. Se înfioară de spaima prăpastiei ce surprinde în ființa-mi. Trist se ridică spre pragul sufletului. Îl întâmpină rășinat și sfău mut ca un copil vinovat în fața mamei.

Stelele tremură de neastâmpăr. Și nu le știu răspunde un grai. Îmi plâng nevednicia. Mă doare risipa v eții în clipe și ceasuri nebune.

De după creștet de munte răsare luna. Se sprijină pe vârfuri de brad. E mare cât soraele-n asfințit. Și-i blândă și-i galbenă, ca fața mamei pe patul de moarte.

Priveste în oda e duios și plin de mângăieri calde. Dar nu luna, ci mama e acolo. Sus în înaltul cerului. Ea îmi veghează pașii vieții. Poate a trimis-o Domnul. Să mă povățuiască.

Da, îi aud glasul mai moale decât mătăsurile de preț: „Copilul meu! Nu te pierde. Asează-ți viața în mâinile Stăpânului. Ea va fi vie și nu se va risipi în umbrele uitării.

„Închide prăpastia ce se deschide în adâncul ființei tale. Închide-o cu nădejdea în mila Tatălui. Și inima nu-ți va fi pustie. Va înflori în gânduri de lumină. Ele vor rodi mântu re pentru tine

— Păi!? Incotr'o Strandivan?

— Mă duc să... răspunse țiganul încurcat, da, mă duc să beau o leac' de apă bre omule, că s'a aprins sufletu' în mine de sete.

Când ajunse la păr, scotoci cu mâini înfrigurate prin desagi, luă toate frânturile de pâine ce găsi, le vără în sân, își desprinse dibla din păr, a cărei coartă sdrângăni fals și prelung, înhăță de jos un băț și svărlindu-și înc'odată privirea înapoi, o sbughi peste locuri, cu toată puterea ce-i mai rămăsese, până ajunse în marginea pădurii, unde căzu frânt de oboseală.

— Mamă!, gândi țiganul, al dracului român, să mă mănânce pentru o bucățică de pâine. Da' ea! ce românca lu Dumnezeu...

Și pe când își sprijinea sub barbă „celebra” sa vioară hodorogită, închise ochii, evocând în gând toate bunătățile gastrice, pe care moș Gane i le 'nșirase cu puțin înainte. Dibui în sân, scoase o bucată de pâine, o întoarse pe o parte și pe alta, o privi cu multă evlavie, și du, când-o la gură zise:

„Pâine-o, pâine-o! de nu te-ai secerat atât de greu, ce bunătăți a-și fi înfulecat eu diseară la masa rumânului.

I. D. RĂDUCANU

IN COSTIȘA

și tovarășii tăi de credință. Iar dragostea mea îți va săruta florile inimii de fiecare clipită...”

Trezit, simt cum luna îmi sărută ochii cu lumina ei umbră de taină... Poate-i sărutul mamei de dincolo de moarte!

umbră de păduri seculare mi-e odihna de pripas. De jur împrejur înmăguresc florile lui Florar. Sunt muguri fragezi cu frica morții în inimă. Frica, să nu-i sărute prea devreme soarele cu dragostea lui de flăcări.

I-ar omori.

Se roagă pitit sub frunze prietene. Să vină noaptea cu roua întunericului. Sărutul nopții le dă viață.

Ruga lor frântă de evlavie înfioră pădurea. Ea o freamătă spre vârfuri de munte pentru a o șopti soarelui să se culce mai în grabă.

Dar jos în vale, crini răsăriți în brazdă de muncă, sărută cu sete lumina crainicului v eții. Feniciți își desfac petalele de argint și înmirezmeză hărnicia plugarului.

Suflet trudit ca brazda din vale, sărută lumina Domnului. Infloresc-ți nădejde, gândurile și dorul te cu argintul credinței. Numai astfel vei putea mângăia inima celor înfrățiți cu ogoarele și mirii rana celor imbrânciți de valul necredinței. Doar în urmă-ți va rămâne abia mireazma florilor tale.

Z. SANDU

in străinatate

PIERRE HAMP

de DIMITRY

In templul muncii, mare preot. Pe ogorul literar plugar ce brazdează adânc, De mic, saiehor încapătinat aspirant bucătar, calfă cefetar la Paris, la Londra, aiurea, lucrând în această direcție până la 20 de ani. Apoi secretar, funcționar la Căile Ferate din Nord, Șef de gară la Calais, Inspector al Muncii, vânzător de țesături, jurnalist, autor dramatic, literat, economist. Cunoscut, tradus, decorat.

Și nu s'a potolit. Muncește, urcă mereu. Ar fi si păcat să se poticească.

Hoinar cu ochi ageri, cu spirit de observație ascuțit, avid, îndărjit. Toate perindările, toate meseriile îi vor fi de folos. Autodidact plin de râvnă și sănătoasă ambiție. Capitalist, agonisând, fără hoină, cunoștințe, experiență, acumulând energie, stăruință; dar și comunist ce-și dă bogăția în vileag, o dăruiește tuturor. Mai e un îndrăgostit de dreptate, un admirator al oricărui efort dus la bun sfârșit, cu mai multă trageră de inimă și judicioasă predilecție pentru cei ce mai din greu opintesc la jug.

„Truda oamenilor“ epoea muncii moderne, e o operă vastă, documentată; amănunțită și imbibată de adevăr, de milă, de prevedere. E în același timp o realizare inspirată, un anumit, netăgăduit avânt o însufleștește.

Pierre Hamp, deschizându-și lada cu amintiri trăite își împarte zestrea cu dărnicia celor bogați, cu adevărat, prin paginile atâtor scrieri: Marie Fraiche, Vins de Champagne, Le Rail, l'Enquête, le Travail Invincible, La Victoire mécanicienne, Les métiers blessés, Les Chercheurs d'or, Le Cantique des Cantiques, Le Lin, etc. etc., o împrăstie din belșug și cu folos.

Toate aceste scrieri scot ast-fel în lumină o personalitate țepăn înfiptă în viață, în ele se poate urmări pas cu pas activitatea tuturor celor mici, a multor din cei mari muncitori, ele glorifică o breaslă, o meserie de la obârșie la culme, ilustrează transformările treptate ale materiei prime, iau în considerație toate aspectele muncii omenești, eternizează o imensă, neprețuită frescă: „Truda oamenilor“.

Cântecul Inului, al Parfumului, imnul Aurului, Jalba gherghefelor rănite, Povestea Șinelor, a Vinului, a Pescarilor, Leturghia Muncii biruitoare, sunt poemele unui scriitor unic în felul său. In ele răsună corul tuturor muncitorilor, se înalță glasul unuia, slăvind „cea mai

înălțătoare religie, acea a zeului Muncii“. Scrierile mai sus citate — altele încă și cele ce vor să vie sunt dovezi și pilde ale noui credinți.

Și una încă, puțin cunoscută, iat-o:

După acel sângeros vârtej care a năpăstuit într'atăt omenirea, calicind-o și îngropându-i floarea, o vâltoare de lene, de lasă-mă-să-te-las și de belșug lesne agonisit a copleșit lumea; căci un rău pe altul chiamă. Vlaga multora amorțise; nu și a lui Hamp. El în vremea aceea mai amarnic s'a opintit. Pagină cu pagină, linie după linie a recompus atunci a „Inului Poveste“. Manuscrisul, muncă a șase ani, fusese distrus la Lille; stăruința unui apostol l'a reînviat.

Că răsună tot mai prelung glasul acestui muncitor încapătinat pentru ce ne-am minuna? E drept să fie ascultat, priceput peste tot. E înviorător de știut că opera lui s'a tradus, se traduce mereu și pătrunde pretutindeni: ast-fel se vor îngrămădi poate tot mai numeroși adepți la altarul zeului Muncii.

De altmintearea nici un soi de activitate literară nu i-a rămas străină lui Hamp, vajnic strajer.

Pe scena politică sau teatrală, prin reviste, jurnale; ca autor dramatic, jurnalist, conferențiar, candidat și-a spus tare și sincer totdeauna cuvântul. Multe din cele mai arzătoare probleme dominând vremile de azi au fost temeinic studiate de acest neobosit cercetător al vieții economice și sociale. Și nu s'a mulțumit adâncindu-le. Imputernicit de o experiență, ce nu-i e dată ori cui, — experiența aceluia care a plătit cu pielea lui — proptit în drag de viață și de oameni ca într'un toiag strămoșesc, călăuzit de bun simț, el s'a străduit, în atâtea direcții, să demonstreze adevărul, să descopere huba să sugereze leacul.

Intregă opera lui Hamp se impune prin documentare tehnică și prin ochire nouă, limpede. E sinceră, forte, exactă.

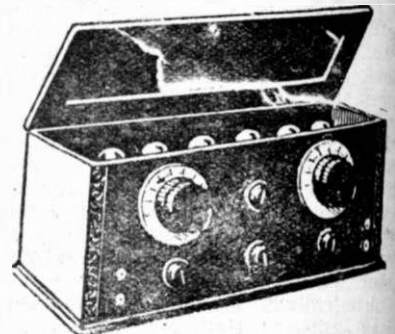
Analizând cu cinci ani în urmă „Inul“ spuneam că „Truda Oamenilor“ se înfățișează ca un arbore stufos, măreț: așa cum ne descrie Adrien Le Corbeau, „Le Gigantesque“. Frunzișul e des, trunchiul masiv, ramurile larg întinse iar rețeaua de vine a rădăcinei, scormonește solul în lung și lat, adânc și periferie. In ochii mei prețuiește mai cu seamă ca un adăpost umbros, popas înviorător, de unde dramețul istovit, poate iar porni prin praf și arșiță.

Pierre Hamp e în adevăr omul ce prezintă cetindu-i opera. Un mare creator modern, un scriitor de rasă. Un fascinat self made man.

GRATIS oferim 2000 FONOGRAFE

2000 POSTURI de T.S.F.

cu titlu de propagandă, spre a introduce marca noastră, primilor 2000 de cititori ai revistei „UNIVERSULUI LITERAR“ cari vor găsi soluținea exactă a concursului următor și se vor conforma condițiilor noastre.

CONCURS

A găsi trel orașe din România al căror nume începe cu B, înlocuind punctele prin literile cari lipsesc:

**B . . . S . V
 . . c . r . ș . i
 . . i . a**

A se trimite imediat acest anunț completat, adăogând și un plic cu numele și adresa Dvs. foarte citite, spre a vi se putea răspunde, firmel:

ETABLISSEMENTS „INOVAT“

Service R. R. 10

29, rue du Vieux Pont de Sevre.
BILLANCOURT, (Seine) France

plastica

EXPOZIȚIILE

Ateneul Român inaugurează sezonul artistic din acest an cu două expoziții de pictură și una de sculptură, în cele trei săli principale din str. Franklin.

Sculptorul *I. Jalea* în prima sală, oferă publicului încă odată un bogat ansamblu de lucrări, dela monumental până la tueta de interior, în care se oglindesc vigoarea nedesmințită a acestui talent, ale cărui manifestări consecutive în galeriile sale expoziții, au reușit să facă la fiecare dată un nou aport la afirmarea unei personalități ce s'a impus de la început în mișcarea noastră artistică.

Opera sculptorului *Jalea* — mereu impregnată cu rezultatul unor continui investigații în lumea nesfârșită a ipotezelor plastice — s'a ținut în evoluția ei independentă pe o linie bine hotărâtă, evind realizărilor sale urmele tatonărilor și adese-ori posibil păgubitoare pentru integritatea expresiunii emotive.

Aș putea spune, aruncând o privire în portretul artistului, că sculptorul *Jalea* rosteste gândul în rotă, asemenea unui orator de rasă care în decursul discursului său, cu fiecare frază nouă nu face decât să amplifice și să completeze în mod logic și indispensabil ideea directivă.

Statua equestră „*Dragoș-Vodă*” în dimensiuni destul de apreciabile — prezintă ca proiect de studiu — e impunătoare prin compoziția sobră, unitatea de concepție plastică care leagă personajul animal, „*Dragoș*” cu buzduganul pe mâr, înfipt în scări într'un gest de energic, omul sintetizat până la simbolul forței, mișcarea animalului puternic, oprit din elan ca într'o crispă plastică de brațul călărețului evoacă încă odată amplificând ideea de siguranță dominatoare.

„*Sf. Pantelimon*”, monument în bronz o lucrare de pătrundere și inteligență care interpretarea se depărtează de la stilurile păpuși cu figuri blajine și umile.

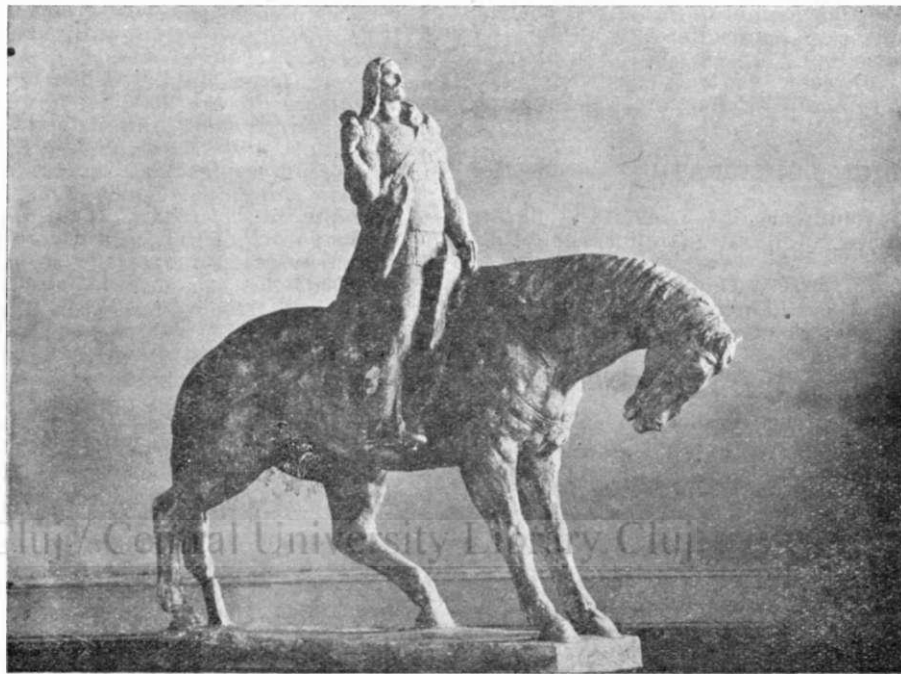
„*Portretul A. S. R. Pr. Heana*” foarte caracter e plin de vioiciune și nerv, o studiu de „*Torse*” conceput într'un stil clasic, dovedește o adâncă înțelegere armoniei fiziologice.

„*Iorgulescu-Yor*”, prezentat prin „cu-tele omagiale”, — pe coperta catalogului — ale d-lui Nichifor Crainic, și recomandat publicului de o serie de expoziții și expuneri prin diversele saloane oțeliale unde juriile consecutive l'au distins cu premii și cumpărări (în ciuda marazilor invidioși cari se hotărăsc greu să „acorde Cezarului”... etc. sau

lui „*Petrică*” ce se cuvine lui *Yor*), ne dă și anul acesta o serie de lucrări în cari pictorul atacă cu aceeași convingere și entuziasm nudul, florile, interioare, natură moartă, portret...

Ori cât de e de plăcut să constatăm, programul pe care acest artist il vâdește

te vederi din Spania și Franța. Fără îndoială nu lipsesc aptitudini d-nei *Pillat* și lucrurile d-sale sânt cel puțin agreabile prin chiar lipsa de substanțial care le pune la îndemâna emotivității publicului de număr. Disprețul d-sale pentru o mai laborioasă insistență, ține

I. JALEA: „Dragoș Vodă”

la fiecare nouă manifestare, ne facem camaraderiasca datorie față de amicul *Yor* să-l prevenim că în aceeași măsură va pierde din grațiile „juriilor” eterne și ast-fel d-sa încearcă riscul să renunțe pe viitor la speranța premiilor cari l-au legănat avânturile de extremă stângă ale tinereții sale (artistice... bine-înțeles).

Pictorul *Iorgulescu*, în afară de cele zise, e un real talent stăruitor pe cât de consecvent cu un crez plastic deosebit de personal. Fără abilități, nu caută refugiu în prețiozitățile de materie, nu acceptă cu ușurință lucrurile, se trudește îndelung și conștiincios în căutarea mijloacelor de expresiune cari traduc fidel o sensibilitate personală, mărturiseste gust și pricepere în compoziție. Culcarea nemeșugită dar luminoasă acordă consistență lucrurilor și ascunde cursul ușor al unei insuficiente valorății.

Nudul expus de d-sa, e o serioasă realizare, prin preocuparea de construcții și expresiune sintetică.

D-na *Maria Pillat-Brateș* se prezintă cu un număr respectabil de pânze, mul-

mai mult de diletantism decât de natura vr' unor îndrăsneli novatoare. Nudurile, pentru cari artista pare să aibă predicție vădesc pe alocuri reale însușiri de compunere; lipsa de consistență, neînțelegera materiei, volumului și valorilor le reduce însă la siluete, decorative poate prin simetria liniilor.

C. VLADESCU

CIȘCIȘI-CIȘCI...

RAMURI an. 23 No. 8—9. D. C. S. Făgetel își dă toate silințele să facă din revista „Ramuri”, o revistă interesantă nu numai prin materialul literar, dar și prin felul cum e tipărită. Fără dor și poate, „Ramuri” e una din cele mai chipeșe reviste.

În No. 8—9, d. Tudor Arghezi își continuă studiul „politica și literatura”. D. Arghezi a găsit în d. Dobrescu, primarul Bucureștilor, „omul de inițiativă, chemat să facă ceva pentru intelectuali”.

Foarte bună nuvela d-lui Ion Dongo-rozi, „Director de teatru”. Cronică bogată, semnată de Dongo-rozi, Păunescu-Ulmu, N. Mileu.

LIRICA LUI HORATIU de N. I. Herescu.

Un volum elegant, cuprinzând bucăți din lirica lui Horațiu, traduse în metru modern.

Gândul, care a călăuzit pe d. Herescu să dea această lucrare, e desigur meritoriu: să facă accesibil publicului românesc pe Horațiu.

În prefață, traducătorul spune că a urmarit exactitate și poezie.

Cităm câteva versuri din „Către Mecena”.

*Eu voi sbura în văzduhul nepătat
— Nemăvăzut poet înaripat —
Și părăsind pământul, voi lăsa
În urmă Roma și învidia,
Eu cel cu sânge de sărac în vine,
Pe care tu l-ai înălțat la tine,
Eu, scumpul meu Mecena n'am să mor
N'am să fiu dus de Styxul călător.*

POLLYANNA, sau secretul mulțumirii de Eleonora Porter, tradusă de Henriette Krupensky-Sturdza. E o carte pentru tineret. O carte foarte bună pentru tineret. Tipărită cu mare grijă și vădită eleganță de „Ramuri”.

M. S. Regina Maria a scris despre această carte.

„Iată cartea aducătoare de înțelepciune și fericire!

„Citiți-o deopotrivă tineri, ce pașiți în lume și voi cei obsesiți de viață”.

ADEVĂRUL ÎN LITERATURĂ. Printre manuscrisele marelui romancier francez René Boylesve, s'a găsit unul foarte interesant „opinions sur le roman”, care împreună cu alte însemnări vor apare într-un volum.

Dăm mai jos câteva rânduri caracteristice asupra adevărului în literatură:

„Puțini sunt în stare să aprecieze o operă de artă, ca operă de artă; dar toată lumea e autorizată să spună: „Această lucrare e adevărată, sau nu-i adevărată”.

Foarte puțini oameni au simțul frumosului; toată lumea are, sau crede că are simțul adevărului. Adevărul, — așa de greu de deosebit de eroare în justiție, în istorie și chiar în cuvintele femeilor și copiilor, — se discernă foarte ușor în opera de artă”.

POPULISMUL. Este o legătură între notița de sus și aceasta, despre populism.

Populismul e nouă școală literară în Franța. Fruntașii ei sunt André Thérive și Leon Lemmonier.

Pornind dela constatarea, că în literatura modernă, se caută bizarul, se ocolește adevărul, grupul populist a ajuns la concluzia că trebuie să se pună capăt literaturii de snobi și că e vremea să se recurgă la simplitatea populară, la sinceritatea fără pretenții. Dar populist nu înseamnă popular.

Deviza grupului populist este: „*faire vrai et non point bizarre*”.

CARTEA ȘI DURATA. Marcel Prevost dela Academia franceză a scris în revista „Gringoire”, *Le livre et sa durée*.

Scoatem din acel articol următoarele: „*Cred că o carte are cu atât mai mulți scrși de durată, cu cât e mai directă*”.

Tot ceea ce scriitorul adaugă expresiunii directe, împrumutând dela o doctrină trecătoare literară, dela o tehnică oarecare convențională, dintr'o dorință de singularizare, dintr'o ambiție de a fi laudat de vreun anume grup de conjuerați literari, în sfârșit dela modă, e dela început supus soartei modei.

Și o modă prin definiție nu poate dura. Singura supraviețuire posibilă a modei e sub formă de curiozitate istorică”.

B. C.

CONTIMPORANUL (No. 82) excesiv de slab și foarte puțin literar.

VERSURI semnează în „Ecoul” (2, 3, 4) d-nii: Dumitru Cosma, Aron Cotruș, Raul Teodorescu, V. Demetrius, Volbură Poiană, Mihail Codreanu și I. Gr. Periețeanu — adică reprezentanți ai tuturor vârstelor și școalelor. E — se va recunoaște — un adevărat record.

FORTRETE: literare, artistice, cinematografice, politice, juridice publică „Ecoul”. Doritorii se pot adresa la... redacție.

Se pare că mișcarea **CONVORBIRILOR CRITICE** va fi reinviată, tot sub directa supraveghere a d-lui Mihail Dragomirescu. Într'adevăr scriitorii grupați în jurul d-sale au decis să dea revistei „Ritmul vremii” (care, în timpul din urmă devenise din ce în ce mai voluminoasă) toată înfățișarea vechilor „Convorbiri critice”.

Hotărrea este întru totul minunată. Așteptăm, sub noua înfățișare, „Ritmul vremii”. Va readuce el la matcă pe vechii colaboratori?

ODATĂ CU ACEASTA își încetează apariția bilunară „Falanga”.

MOLDOVA LITERARĂ (III, 7 — 9) ne dă un interesant articol despre viața și râvna marelui filantrop moldovean Gh. Ch. Burghela. De-aci aflăm că defunctul (20 Iunie 1929) a lăsat și unele scrieri literare (pe lângă cele juridice) și anume: Fragmente istorice și literare; Literatura populară modernă; Miscelaneu; diverse articole și broșuri.

Donații: lasă Univ. din Cernăuți, 32 volume din Enciclopedie și un bust al lui Homer; Tribunalului Dorohoiu, biblioteca sa literară; Seminarului Dorohoiu, cărțile literare și istorice.

A desfășurat o bogată activitate culturală.

În „**LUCEAFĂRUL LITERAR ȘI ARTISTIC**” No. 3 o interesantă schiță ușor

umoristică („După gazdă”) din viața ninerelor profesoare, semnată Florica Bădulescu. Se pare că ne găsim în fața unui nou talent.

UN UITAT este și fostul nostru coleg Ștefan Albuț, tânărul poet brăilean, remarcant, înainte de război la „Viața nouă” a d-lui Ovid Densusianu, mort atât de timpuriu. Publicând foarte puțin nici n'a dat prilejul unei cunoașteri mai adânci.

Iată de ce salutăm cu bucurie inițiativa „Luceafărului literar și artistic” din Brăila de a-i publica opera compet necunoscută și destul de prețioasă.

REVISTE DE SPECIALITATE, apar și la noi.

Iată câteva:

pedagogice:

Culegeri pedagogice (Craiova); Catedra (Galați); Educația (București); Pentru înțelegerea copiilor (București); Revista generală a învățământului (București); Școala și familia de mâine (Craiova); Școala română (București).

Se va adăoga în curând buletinul Asociațiunii învățătorilor din România.

a) **istorice-filosofice:**

Analele Dobrogei, Analele Brăilei, Arhivele Basarabiei, Arhivele Olteniei, Graiul și sufletul; Graiul românesc; Revista arhivă; Revista istorică.

P. P.

Maestrul **MIHAIL SADOVEANU**, marele nostru povestitor și distinsul colaborator al U. L., intră, peste câteva zile în al cincizecilea an al vieții.

Marele nostru scriitor, a cărui valoroasă operă a influențat atâta generație de scriitori, — și a trecut de mulți hotarele țării în diferite traduceri, — se cuvine să fie sărbătorit cu toată căldura și dragostea noastră, cu atât mai mult cu cât Domnia-Sa, intră în al cincizecilea an al vieții, cu un puternic roman istoric în două volume: „Zodia Căcerului” sau „Vremea Ducăi-Vodă”, despre cari se vorbește în termenii cei mai elogiși și pe care editura națională S. Ciornei s'a străduit, ca un omagiu adus scriitorului ei favorit să-l tipărească după ultimele perfecțiuni al tehnicii. Asociindu-ne cu toți cititorii și admiratorii săi, urăm Maestrului sănătate deplină, viață lungă și tot așa de fecundă ca și până acum.

LA BUZĂU apare (e în al 8-lea an) revista „**MUGURI**” scoasă de elevii Seminarului de acolo. Revista e îngrijită și tipărită și are ca scop: „pregătirea temeinică a elevilor pentru clipa când vor pași în sânul societății”. Remarcăm articolul de fond al d-lui I. Coman, poezia „Hanul Părăsit” a d-lui Laudatu Vasilescu, precum și schița elevului Const. Frâncu din cl. VII. În restul numărului semnează: preotul Const. Noaptes, diacon Tănase I. Bratu, Viorela Dumitrescu, elevul Stelian Popescu, Vasile Mitrea, etc.

SCRIO.

Literara

oseama de cuvinte

Rivarol spunea despre Condorcet, pen-
ca să arate că scrisul acestuia e a-
rmilor:

— Condorcet scrie pe opium pe foi de
lac!

dar despre Mirabeau, spunea:

— Pentru bani, Mirabeau, e capabil să
vă urască, chiar un bine!

Un tânăr poet prezintă unui mare scrii-
tor volumul său tipărit și pus în vânzare
curând.

Acesta îl întreabă:

— Are succes de public volumul d-ta?

— Se vinde?

— Da, se vinde! Nu știu dacă îl cum-
pără cîntă, dar se vinde!

Tot Rivarol spunea despre un scriitor,
cărui curățenie era foarte dubioasă:

— Când merge pe drum, murdărește
pilotul!

Un celebru avocat, câștigând un proces
pe care nu avea nici o șansă, telegrafică,
familiei sale:

— „Adevărul a triumfat!”

Clientul fiind convins că acest „triumf”

poate să însemne decât pierderea pro-
cesului, răspunse telegrafic:

— „Faceți apel!”

La savantul medic Ricord, veni într-o
la consultație un bătrân de 90 de ani,
înainte ca bătrânul să-i spună ce are
să-l întreabă:

— Pe ce ai venit la mine d-le? Ce mai
ai?... Ce vrei să-ți fac eu?..

Courteline primi într-o zi dela un a-
mator următoarea scrisoare:

Domnule,

Binevoii vă rog a cunoaște că dom-
nul R., veterinar, m'a însărcinat să vă
dăruiesc să-mi plătiți suma de 25 de franci
pe care i-o datorati pentru vizita ce a fă-
cut-o căinței dvs.

Vă rog deci, ca în termen de 24 de ore
să treceți pe la biroul meu spre a-mi
plăti suma de mai sus. În caz contrar,
mă voi vedea obligat să pornesc acțiune
contra dvs.

Courteline îi răspunse imediat:

Domnule,

Răspunzând scrisorii dvs. de astăzi, vă
dăruiesc aici alăturat suma de 25 de franci
pe care o dătez d-lui veterinar R.

Vă rog, deci, ca în termen de 24 de ore
să-mi confirmați primirea acestei sume.
În caz contrar, mă voi vedea obligat să
vă dau pe mâna parchetului pentru es-
chierie.

bazar

UN SERVICIU DIVIN IN AVION

O scenă de un dramatism zguduitor
s'a petrecut zilele trecute într-un avion
care zbura în Belgia dela Anvers la
Geneva. Avionul transportă douăsprezece
turisti, membri ai clubului belgian de
turism, când a luat foc carburatorul.

Aparatul se afla la o înălțime de 300
metri.

Pasagerii îngroziți își așteptau moar-
tea cu ochii și au cerut unui preot ca-
tolic ce se afla printre ei să-i preho-
dească.

Acesta s'a executat și după ce și-a
citit rugăciunile de mort a început să
recite „De Profundis” — „Din adâncuri
te chem pe Tine, Domnul Dumnezeul
meu!” în vreme ce pilotul făcea stră-
dănuții supra omenești să coboare apa-
raturul în flăcări.

Cu câteva minute numai înainte ca
rezervorul de benzină să facă explozie
și aparatul să fie făcut țandări, pilotul
a reușit să aterizeze iar pasagerii ați
fost salvați dela o moarte sigură. Unii
din aceștia au constatat la aterizare că
le albise părul de groază.

GHEȚE DIN PIELE DE RECHIN

La marea expoziție de ghețe din Lon-
dra, au fost expuse cele mai scumpe și
trăinice ghețe, cari au fost confecțio-
nate până acum. Ghețele acestea sunt
făcute din pielea unui rechin numit
„galuchat”, care trăiește în apele Aus-
traliei.

Pielea aceasta este absolut indistric-
tabilă și pentru confecționarea ghetelor,
se întrebuintează pielea de pe pieptul
femelei, care este cea mai moale de pe
tot corpul. Ochiul profan nu descoperă
nimic curios la aceste ghețe decât o
curecare neelasticitate a pielei. Ghețele
nu pot fi confecționate sub vreo 6000 lei
perechea, însă cumpărătorul primește,
în schimb garanția, că ghețele îi vor
dura toată viața.

PUȘCĂRIILE LITERARE

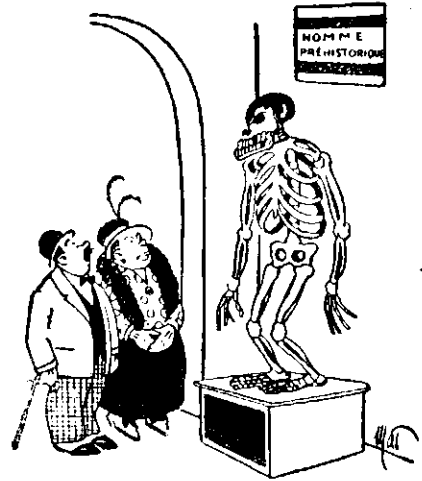
În „Paris-Midi” — D-l M. Pierre Au-
diat publică următoarea notă — plină
de un spirit cu adevărat parizian:

„Doctorul Bougrat anunță apropiata a-
pariție a memoriilor sale. Georges René
aduce criticele un dar prețios—cartea sa—
scuzându-se că este absent din Paris
„pour raison de santé” și D-na Marthe
Hanvu publică o operă de mare tiraj:
La vérité sur l'affaire de la Gazette du
France.

Ar fi convenabil deci că serviciile pe-
nitenciarelor să creeze cât mai repede o
secțiune a editurilor în fiecare pușcărie
denimă de acest nume. Alături de casele
de editură deja celebre, am avea astfel:
les Editions de la Santé, la Librairie
Saint-Lazare, la Société de Clairvaux,
et les Cayenne-Editions. Bine conduse,
aceste secțiuni ar fi capabile să-și des-
facă operele tot așa de bine, ca și cele-
lalte case de editură — putând strânge
cu ușurință membrii în juriuri literare
și — de ce nu? — să hotărească un mare
premiu.

caricatura zilei

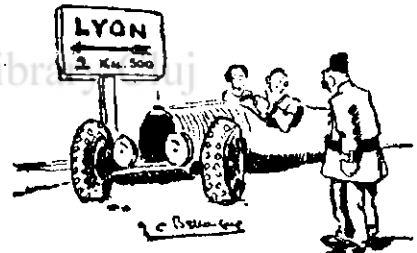
EXPLICAȚIUNE

— Vezi tu, mămicule, primii oameni
ereau clădiți în întregime numai din
oase, pielea și carnea n'au venit decât
mult mai târziu!...

(Life)

LA REPLICĂ..

— Pe aici e drumul spre Mare, d-le
sergent?

— Da! da cu o condiție: dacă veți
merge ca racul..

(Show)

APARENȚELE...

— Ascultă-mă pe mine: Georges, este
un ipocrit. Și eu am creare de ipocriți.
— Eu știu că sunteți prea buni prie-
teni.

— Dar de unde. — mă prefăceam...

(Dimanche illustrée)

Pagini uitate

DOMNUL X...

de I. L. CARAGIALE

— Dascăle prea învățate, cel ce n'veți la școală carte, spune-mi mie ce sunt opt?

— Opt sunt fericirile.

— Așa e. Așa a spus Mântuitorul către gloatele adunate sus pe munte spre a sorbi dumnezeieștile învățături.

Și să începem așa:

„Fericirile cei săraci cu duhul, că aceleora este împărăția cerurilor...”

Și se încheie cu a opta:

„Fericirile cei ce se gonesc pentru dreptate, că aceleora este împărăția cerurilor...”

Despre acele fericiri dela Mateiu citire Cap. 5, făcea odată un arhiereu predică poporenilor săi. Părintele era cam lung la vorbă: predica de un ceas și jumătate și nu mai isprăvea.

O babă, care venise la biserică lăsându-și acasă fiertura pe vatră, tot asculta pe Prea sfinția-sa, și ofta ca de o grijă mare; iar mai asculta și iar ofta.

Instărsit, slavă Domnului! s'a sfârșit predica.

S'a dat predicatorul jos din amvon și lumea s'a grămadit să-i sărute mâna.

Când a venit și rândul babei, baba i-a spus părintelui:

— Prea sfințe, ai uitat să spu; încă o fericire...

— Care, taică?

— Fericirile cei ce se urnesc dela biserică până nu începe predica arhiereului, că acestora nu le va da fiertura în foc.

Să mă ierte Dumnezeu dacă ndrăznesc și eu, ca baba, să spun că ar mai trebui pomenită și altă fericire.

Fericirile cei ce, luând condeiul în mână nu vor avea frică de Domnul, că aceia vor trăi mulți ani, pre pământ în cinste, ba și în academi.

Aici, prin „Domnul”, nu vreau să 'n-țeleg pe Ziditorul, de care firește oine e cumințe trebuie totdeauna să se teamă, fiindcă „teamă de El este începutul înțelepciunii”; vreau să 'n-țeleg pe Cititorul, fiindcă, de câteori mă calcă nevoia, ori îndemnul Duhului-rău, mă mpinge a lua condeiul, de acel Domn, (să-l numim X..., că personal nu-l cunosc), de acela mă apucă un fel de frică nehotărâtă, simț, gândindu-mă la el, o strângere neînțeleasă a inimii, ceva cam așa cum trebuie să simtă un impricinat când, nu prea sigur de dreptatea lui, aude aprodul strigându-l pe nume, să poftescă năuntru, la judecată.

Când mă gândesc la el!

Ah! Domnule X..., cine ești?... în ce colț stai d-ta acum cu „Universul” dinainte plimbându-ți privirile peste aceste rânduri?

D-ta trebuie să fii un om sever, așa'mi închipuiesc eu; când îți cade ceva scris în mână, trebuie să îți spručenile tare încruntate, citim cu multă luare aminte.

D-ta ești un om nu numai învățat, dar și cult: trebuie să fi citit mult, și cu folos, în viața d-tale.

D-ta afară de prodigioasa noastră literatură națională trebuie să mai cunoști, din literatura universală, măcar pe cea europeană.

D-ta, pe lângă bogatele d-tale cunoș-

tințe literare, științifice, artistice, trebuie să fi având gust subțire și simțire adâncă.

D-ta, așa imi închipuiesc eu, trebuie să fii mai înainte om și pe urmă român, (că se întâmplă uneori și amintirea), prin urmare, d-ta, român firește, trebuie românește să judeci omenește.

Pe d-ta, sunt sigur, nu te pot mișca sentimentele cele mai frumoase, cele mai nobile intențiuni, avânturile cele mai generoase, dacă expresiunea lor nu este, după calapoadele școlii d-tale, convenabilă; fiindcă d-ta ai acest păcat — școala: d-ta nu poți admira o splendidă mantie, imperială de purpură căptușită cu crimă, dacă e prest croită și rău cusută; îți place mai bine o scurteică mitocănească de plisă căptușită cu picică, croită și cusută cumsecade... fiindcă... iartă-mă să-ți spun, ești pedant.

D-ta, desigur, când citești ceva de un autor vestit pentru „logica lui strânsă” sau pentru „lirismul lui larg”, pentru „cutezanța părerilor”, pentru „spiritul acela combativ”, pentru „patriotismul lui”, pentru „vastele-i cunoștințe”, sau „tendințele-i morale, sociale, umanitare”, pentru „limba-i admirabilă”, în fine pentru mai știu eu ce, — d-ta, desigur, când citești ceva de un autor vestit, oricât de mare ar fi reputația lui, trebuie să recunoști îndată dacă „maestrul acela” scrie ca o bucatăreasă nedată la carte;... fiindcă d-ta, stimate Domn X..., trebuie să fi învățat, pe lângă înaltele științe, și gramatica elementară.

Ei, uite de asta mie, când iau condeiul, mi-e frică, dintre atâtea mi și mi de exemplare ale „Universului”, de unde știu dacă, Doamne ferește! nu pică unul și în mâinile d-tale?

Atunci ce mă fac eu?

Să pat și eu ca d-ta, ca arhiereul cu baba? și încăi dacă te-aș crede blând ca o babă naivă! dar d-ta, imi închipuiesc, trebuie să fii răutăcios, om cu mintea ascuțită de câte multe ai învățat și ști.

Parcă te aud și pe d-ta cerând, cu un zâmbet grozav de neplăcut pentru mine, încă un adaos la cele opt fericiri:

„Fericirile cei ce nu se gândesc când scriu, iar gramatica elementară ca pe o prostie o nesocotesc, că aceia autori mari se vor chema!”

Si asta m'ar întrista peste măsură... căci, prea stimate Domnule X..., autor mare nici prin gând nu mi-a trecut vreodată că aș putea fi; dar iarăși, pe negândite, zău! n'am scris în vfața mea, iar, de bine de rău, gramatica elementară, cu sfințenie m'am silit totdeauna să n'o măhnesc cătuși de puțin... Si asta... nu de dragul ei, să mă crezi; tot de grija d-tale.

Eu știu că un om cu spiritul lăminat ca d-ta, cât să fie de sever, permite literilor să servească la multe — dela știința cea mai înaltă, cea mai subtilă artă până la cea mai simplă cronică și până la trecătoare glumă de nimic; numai literile să fie litere înșirate cu socoteală matură, iar nu trase din pălărie ca, de

o mână nevinovată, biletele unei loterie în familie.

Dintr'o baniță plină cu mărgelușe toate culorile închipuite, un meșter mozaist poate scoate o minunată icoană; un om de rând ca mine, fără mare meșteșug și idei înalte, numai cu răbdare, șezând mărgelușe potrivit după culori, poate face pe masă figuri raționale.

Și d-ta, Domnule X..., oricât de sever să fii, trebuie să recunoști că, — dacă intenția mea n'a fost alta decât să-ți fie pe un câmp roșu o cruce albă, or o stea galbenă pe un câmp albastru, întrucât această intenție este la limită îndepărtată, precum eu nu am pretenție că țiar zugrăvit o Maică-Precistă, așa și d-ta sever dar drept, să n'ai pretenție a d-ține dela mine decât ce am încercat că știu să-ți dau, — o stea, o cruce, o figură rațională cât de simplă.

Căci, mai la urmă, trebuie și d-ta să admitti că asta va să zică meșteșug, fie cât de înalt, fie cât de umil: să te grămadă chaotică a baniței, mărgelușe, bob cu bob, și să le așezi cu anumit rost, după priceperea ta, pe priceperă și a altuia.

Acest altul d-ta ești acum pentru mine „Domnule X...”, și de aceea mi-e teamă de d-ta.

Tot mă gândesc: oare să fi așezat o mărgelușe cum se cavine după una mea intenție? Nu cîmva și eu, om bătrân să fi luat ca un copil ușuratec un pumn de mărgelușe din baniță și aruncându-le împertinent pe o foaie de hârtie, să-ți zic în bătae de joc:

— Uite, domnule X..., cum eu, dîntea aruncătură pe negândite, am nimerit să-ți fac pe Mihai Viteazul călare, fiind, că te știu patriot ca mine!

Sper însă că n'am făcut și niciodată nu voi face așa necuviință. Te rog să crezi, prea stimate d-le X., cititorule, că dându-ți d-tale mult respect, mi-am oprit puțintel și pentru mine. Astfel n'am îndrăzni vreodată să te uit când pu mâna pe condei, — fiindcă să-ți mă spun ceva, pe lângă teamă, d-ta imi înspiră mie și alt sentiment... te iubesc — cam rar, ce e drept — dar sincer, ca de-mă.

Acuma, cu d-ta iubite d-le X... am isprăvit deocamdată.

Spre a încheia, către dv., tineri publiciști români, — ba și bătrâni, salutându-vă cu toată stima, mă adresez în tăiu, spre a vă ruga să mă ngăduiți pe mine între dv., la ce rând veți găsi de cuviință; al doilea, spre a vă zice, în simplitatea mea, de câteori scoateți din călimări condeiul plin de cerneală și vreți cu vârfu-i să mănjiți foaia curată, gândiți-vă la domnul X...

Nu-l știți, oricât vi s'ar părea de ngăduitor și de băiat bun, cât de sever și de băjocoritor este.

(Publicat în „Universul” la 1909.)

carti redactate în extrase

UN PORTRET, O OPERĂ, UN INTERVIEW

— PIERRE HAMP ȘI TRUDA OAMENILOR —

Pentru „Universul Literar“, Pierre Hamp și-a deschis manuscrisul la care lucrează acum, din opera needitată, a desprins câteva pagini.

E de prisos să comentăm gestul mărinimos, precum și interesul cel va stârni această operă, ca și nerăbdarea cu care e așteptată.

MES MÉTIERS (Prefață)

va fi cartea pe placul cetitorului. Mă va erta că am vorbit de mine în- mi ca un închipuit, de-l va fi plic- și, chiar cerindu-i ertare tot nu mă eruta. Așa dar să nu ne batem ca- cu farafisticuri de prefață. Gustați și cu plăcere, eu deasemenea; iar de se întâmplă plăcerea să ne fie comună, al de înțelegere.

Scriitorul din vocație nu poate să nu se. De s'ar hotărî să nu mai măzgă- că hârtie, găsind chiar pentru asta și mai nimerite motive; tot nu se va abține.

și fi tras la răspundere pentru ce și nu pentru că scrii. Un autor ale- cuvintele, nu și înboldui, pe acesta dură. Cine-l împinge? Ce ființă spi- cală, îl înșafă, în fie ce clipă atât de eric, îl atrage afară din sine, îl des- plă noaptea poruncindu-i să se ex- ne. Nimic n'o stavilește, doar moar- Cine prin condei caută câștig, nu este bucuria cea mare de a nu se abține să facă ceea ce face. Cea trebuie îndeplinit, chiar jertfindu-se sine și uneori chiar pe ceilalți. Vo- gnea nu ferește pe cel ce o resim- îl îmbată. E de nedominat. Lucra- ce urmează va ilustra poate un fapt at. Se va vedea un om îndeplin- și cu ori ce preț pasiunea sa de a. Să fi pus atâta voință și atâția ani săruință în scop de a fabrica, a cum- a, a vinde, așa fi agonisit o avere e, așa fi suferit o mare ruină, una alta se întâmplă cui nu lucrează chin.

am nici un merit pentru că scriu. cum nici de ce culoare mi-e părul. iu am înțeles această fatalitate, dar i am descoperit-o am adorat-o. Așa ea să o numesc fericire. Când în sân- sau în piele se află un impuls neîn- decat și a cărui îndeplinire prie- este o supărare e un blestem. Jucă- al, bețivanul senzualul, îl cunosc. El trăiesc destinul, nu pentru a fi sa- cuși, ci pentru a simți desgust de ei și, în timp ce a te supune voca- ei, ori ce și-ar impune să faci, și să-ți fie prietenă, nu s'a pomenit lumire mai mare. Eu n'am fost sin- nici când. În fie care clipă din zi din noapte, își pronunța imperioasă, atâtăoarea poruncă, forța căreia nu-și poți împotrivi. Ea mi-a luat înainte, slujit-o adesea mai prost decât ea mine. Am avut clipe de indoială, de vijii. Ea a rămas neschimbată. Scu- andu-mă, împingându-mă, m'a în- lat spre drumul drept. Ea, cea tai- și mare, fie binecuvântată. Pentru mine și, nu ațirea se află această gie? Ce s'a alipit oare de om — face pe unul să isbutească în co- te pe altul în literatură. Am scrie, și n'am; din potrivă am păcătuit

poate, uneori; căci hotărîrea nu e- mana de la mine și nu mă puteam sus- trage, totuși puteam cu siguranță să lu- crez mai bine, să mă împotrivesc mai puțin voinței aflătoare înăuntrul voin- ței mele. Pentru că ai părăsit la cinci ziua patul, și nu te-ai sinchisit de dragoste, și ți-ai drămuț plăcerile, în- seamnă oare că te-ai dat în destul? Nu, așa e, nu parvi să te dai nici odată pe deaintregul. Iată de unde pornește des- gustul de sine. Doar dintr'o viață de om, câteva clipe depline. Intr'o zi în zori, te simți deodată realizându-te complet. Când searele răsare, ai și în- ceput să te perzi. Ceace te răpea, ți-e răpit. Ți-a fost hărăzit o energie lumi- noasă, o înțelepciune fulgerătoare și pu- terea de a ceti în spirit și în lucru, imperceptibilul; îți rămâne apoi aminti- rea unei clipe superioare. Fără încetare trebuie să te cercetezi, și prea rar te gă- sești dar vocațiunea poruncește și ast- fel nu poți înceta să nu te cersești ție însuși; nenuțumit că nu poți izbui, fericit că n'ai răgaz. Caută-te, e mai ne- merit decât cunoaște-te pe tine însuși; căci nu te cunoști niciodată și te cauți totdeauna. Această carte e o dovadă că un om se caută pe sine. Lanterna cini- cului nu sub nasul altora trebuie pusă; destul e doar de anevoie să-ți luminezi vârful propriului tău nas.

Scriitorul preferă să-și supraviețuias- că, nu să viețuiască. El nu se oprește la moarte. Mormântul, pentru el, e o renaștere. Artistul se îngrijește de ne- murire, iată prin ce se deosebesc de ceilalți oameni. Un negustor, un fabri- cant se gândește la bilanțul anual. El poate să lăse drept moștenire o afacere solidă, dar nici odată isprăvită. Un an de criză economică sau de prosperitate schimbă situația. Afacerile nu emit o glorie durabilă. Unele perfecte azi, vor fi la anul învechite. În chestie de me- canică fraza nu e niciodată definitivă. Salahori n'au o altă celebritate dura- bilă de cât acea pe care le-o dăruiește literatură. Cât sunt pe lume, furnisorii și clientela îi cunosc; când au murit, se uită și ce au fabricat, când a trecut moda. Omer, mai e citit și acum, cel puțin în școală dacă nu și de plăcere, cine cunoaște însă numele aceluia care i-a fabricat carul; faimos de sigur pe vremea lui, cum e astăzi André Citroën. O glorie pe 4 roți și o firmă. Când se va stinge va fi uitat și el. Creator-fabri- cant. Opera lui are pentru moment o importanță mai mare decât a publica o carte. Pentru viitor, mai puțină. Fa- bricantul produce material uzabil. Lite- ratul vrea ceva veșnic. El se distruge pe sine pentru ca să influențeze pos- teritatea. Se leapădă de viață pentru cei ce nu vor să știe de așa ceva. Din ce în ce generațiile acordă respect și atenție numai celor ce trăiesc simultan cu ele. Ele cer necondiționat identita-

tea vârstei. Pentru cei de treizeci de ani, cel de șasezeci e ca și un cadavru. Când moare un autor, nu trupul singur îi patrezește, ci și ceva din opera lui. Din mormânt suflă vânt de uitare pes- te cărțile lui. Așa e bine. Altfel cum ar duce-o cei vii, dacă s'ar închina prea multă atenție celor duși. Stau cei bă- trâni față în față cu cei tineri. E prea deajuns. Nu trebuiesc desgropate hoitu- rile. Moarte morților. În afară de Stră- buni. Cel ce nu îmbătrânește, *Veșnicul*. Și, în oarecare măsură *Clasicul*. E ceva. Nu în deajuns. S'a executat pe Corneil- le, pe Racine. Fulgerătorul Victor Hugo e ținut drept cel mai mare imbecil al poeziei franceze. Șatunci, te mai poți aștepta la vre-o îndurare? Umanitatea nu cruță pe nimeni. Și nu vom fi nici uitați. Un candidat la teză, va despră- fui într'o zi opera noastră, pentru ca să-și poată bate joc de noi. Bucuria cea mare de a scrie e să-ți faci plăcere ție personal, cu speranța că poți fi și altora de oare care folos.

Limită jalnică, să nu poți ținde la mai mult de cât o mulțumire perso- nală. Redus la tine însuși, te simți pu- țin lueru, mai nimic. Se trăiește numai prin ceilalți. Cine va trage un folos din lucrarea de față? Memoriile unui om de stat interesează lumea întreagă. De la el se pot lua lecții de guvernare — în scrierea lui se vede cum s'ar cons- truit, cum s'au slujit evenimentele mari, sau cum ele au zdrobit oamenii. Stupi- ditatea nu e apanajul idiotilor de rând, o cunosc și miniștri, iar regii sunt co- plesiiți. Nu din viața mea să trageți în- vătătură cetindu-mă, ci din felul cum m'am supus vocațiunii. Disciplina vă e prielnică, deasemenea și copilor Dv., iar pentru că e chestie de educație, prielni- că societății întregi. La școală ați învă- țat multe, dar nu v'ați învățat, pe voi înșivă. Soarta vă mână, puținii ajung ce-ar fi năzuit să fie. Poftim, ești ajutor, notar și nu aveai aptitudini de navi- gator. Îți vei petrece viața sezând pe un scaun visând la vapoare. Vei fi existat, n'ai trăit. Nu poate fi vorba să-și cerceteze memoria acei cari se în- delețnesc cu meserii uricioase; cei din uzini, din canaluri, de la curățitul gu- noziilor. Robii de veci. Nu se poate des- ființa sclavia, dar cel puțin micșorați numărul sclavilor. Vocațiunea nu-și are stagiul în spirit numai. Ea făcea apel și la mâini. Nu lucra lemnul când ți-e drag fierul. Când nu hotărăște spiritul, mulțumiți pielea, căci sunt destui că- rora nu le place nimic.

Cartea aceasta nu se poate ține drept nefolositoare dacă a demonstrat forța vocațiunii. Dar n'am scris-o oare prea curând, n'am publicat-o cum va prea devreme? Printre cele zece volume ce asi vrea să mai scriu, mi-ar fi părut rău să nu-l dau pe acesta la iveală.

I-am dăruit viață, de teamă să nu-mi lipsească mie.

Din an în an am văzut cum picioarele celor trei fete ale mele, se lungeau sub piano; la început spânzurau bălbănindu-se, nici unul nu ajungea la pedală; într-o zi au atins-o picioarele celei mai mari, apoi ale celei de a doua — în sfârșit iată-le și pe ale celei de a treia atingând-o. E timpul să selecționez și să produc ceace mi-ar părea rău să se piardă cu mine.

Devie ce va putea, opera mea. N'o fardez pentru posteritate. N'are roșu pe buze. Iși va trăi menirea. Eu pe a mea.

Cine n'are decât grija hranei, a distracției, a dragostei și a suferinței, trăiește o singură viață. Pe cine îl mână intelectul, duce o existență dublă. Are un singur trup și suflet multiplu. Am avut întotdeauna două meserii, cel puțin. Am trăit două vieți. Trupul a ținut. Sănătatea e primul lucru. Ambiționau un singur titlu: „fratele Hans, călugărul Muncii. Multe m'au îndepărtat de la acest merit, și mai întâi familia. Scriitor eșit din gunoierul social, am îndurat blestemul să fiu un lucrător de rând. Ajuns în celalt capăt al lumii, m'am trezit cunoscând toate tipurile de oameni de la cei ce-s descuți până la proprietarii de grajduri de curse, dela lucrătorul care își bate capul nu cum-va să irosească de un franc marfă, până la funcționarul care șterpelește dintr-o dată la telefon, cinci zeci de milioane din buzunarul publicului.

Tot atâta inteligență și îndrăzneală la văzătorul ambulant de țesături furate, însușindu-și taraful îndărătul u-nui afiș: „stradă oprită“ cât și la marele țesător făcând o operație la termen asupra o mie de baloturi bumbac.

Aciaș mărșăvie sau cînste la unul și la celalt. Fiecare din ei dorește să-și menție situația, să-și păstreze ce-i a lui — sentiment foarte puternic al francezului, — mai puternic chiar decât sentimentul câștigului. În orice capăt al societății s'ar lua un om, și se va găsi mai dezvoltat sentimentul de apărare personală decât acel de a ataca pe alții. Foarte puțin cuceritori. Și mai puțin mulțumiți. Mulți îndărjiți. Probabil cea mai mare energie socială franceză: Să nu decazi.

Toate acestea pot alcătui multă materie literară fără să fie nevoie să se invente nimic. Nevoie e numai să se cunoască ce-i real. A imagina e mai ușor decât a examina. Chiar în ce privește pornografia care a început să fie iar la modă, ca după 1871. Literatura franceză oscilează între erotism și revoluționism. Aci scriitorul voeste să distrugă sau să fondeze ceva social, aci îi place să se ocupe cu efuziuni senzuale, cari sunt mai lesne de experimentat decât dragostea, acea piatră prețioasă dintre petricelele șuvoiului literar și ale cărei focuri nu se văd strălucind nici chiar odată în fiecare secol în literatura franceză.

Alții tind spre literatura experimentală, biziindu-se pe grosimea unui carnet de note și un mare număr de fapte examinate.

Ce valorează pentru un artist, o experiență care nu i s'a fost scris pe pielea sa?

Ca spectator, o astfel de încercare se aseamănă cu a criticului făcând darea de seamă a piesei în care nu joacă. Iată un doctor, el încearcă un virus asupra unui cobai. Provoacă bietului animal friguri, îl umple de abcese, îl neorocoște, și îl ucide. Autorul romanului medical privește ce face practicianul,

notează spectacolul, își organizează capitolele, ficlește vorbele și numește aceasta literatură experimentală. Bine — fie, cu condiție însă să fie scris de cobai. Chiar și doctorului îi lipsește ceva, mai nimic: suferința. Ea are importanță când e vorba de idei. Întrebați pe Iristos. Dar ce experiență poate să aibă cel ce privește pe doctor. Se denumește experiență, ceace nu e decât o priveștiște, colecție de imagini, și nu încercări pe spinarea proprie.

Ei numesc experiență a privi, nu a suferi. Și aci, ducem lipsă de cuvinte. Răspântii ale vorbirei, unde te învărtești fără să găsești direcția. Nu există drum deadreptul, nici vorbă potrivită. E nevoie de lămuriri. A scrie după experiență, adică ceace tu ai privit pe altul făcând, înseamnă să vorbești numai și numai de tine însuși, să scrii după mărturiile, adică ceace ai privit pe altul făcând, a scrie după povestire înseamnă a colecționa cele spuse și scrise de alții, a scrie după imaginație e a-și bate joc de tot și e adorabil. Dar adevărul? Unde e? Caută prietene, caută-l. Va trece vreme până ce-l vei găsi. Căci experiența nu se asemește decât cu ea însăși, mărturiile se desmint una pe alta, iar dacă adevărul ar cere să împaci pe toată lumea, de așa ceva e în stare numai imaginația, ea însă nu conține pic de adevăr.

Ce dovadă se poate avea în literatura experimentală că scriitorul a spus adevărul. Numai el singur îl cunoaște. El povestește ceace i s'a întâmplat. Cetiitorul n'are în privința celor spuse nici un control. Rămâne doar un indice: „accentul adevărului“. Păcerea de a scrie, îl provoacă mai ușor decât veracitatea. Ce se cere scriitorului? Să captiveze. Cum va isbui? Îmbindu-și meseria. Pentru un scriitor de talent plăcerea de a scrii întrece satisfacția de a spune adevărul. El nu e un fabricant de necrezute, nu caută să înșele inadins, dar isbutește lesne să se înșele pe sine. Nu există spovedanii. Există numai complesenje față de sine. Nu se va putea ști nici odată dacă eu am spus adevărul. Nici eu nu știu. M'am străduit să-l spun, oriunde, meritul e mare și servește să distingă deosebirea dintre experiența literară și cea științifică. Ce se petrece sub microscop cade sub control, ce se petrece sub peniță rămâne întotdeauna fantezist. Nu se poate judeca un scriitor decât după feul cum își alege vorbele. Vocațiunea îi poruncește, nu să se spovedească, ci să se exprime. Aceasta poate să o facă, și un păstor analfabet tipând într'un câmp. Câte opere perdue de când cea tainică și mare, risipește divină tăcere, sbuciumă și vrăjește mințile oamenilor. În vremele de azi orice vocațiune are și stil. Cei muți se înăbușă în jurul literaturii, neputându-se exprima. Alături de un Shakespeare celebru, câți nerealizați, mai mari de cât el poate, care nu se pot exprima prin scris. Așa dar, vocațiunea nu e suficientă. E nevoie de stil. Ea nu-l dăruiește, precum nici patima de adevăr. Sunt trei lucruri deosebite.

Cine nu se poate lipsi de efuziuni se încântă pe sine șoptind în fața unui apus de soare.

Am cunoscut un bătrân lucrător în mozaică, care la sfârșitul zilei în care lucrase cu atâta gust lemnul de măsură și cel de lămâi, se așeza în pragul casei sale, cântând din drămbă. O lamă de metal care se ține între buze. La trei pași lângă el, nu se auzea nimic. muzica era numai pentru urechile celui ce ține instrumentul în gură. Coprins de emoție, omul acela își șoptea

sie-și orchestrațiunii gigantice, pe auzul sau le și auzea. În fie care drămbăruș, se îmbăta de sgomotul produs și cunoștea o clipă de desfătare care-l făcea frate cu Dumnezeu. Se înălța deasupra lumii și a oamenilor. Făcea lui cu ochii închiși, împunea tăcere chiar copiilor sgomotoși, ei se potoleau trăcând prin dreptul său, și pășeau în văful degetelor, ca la biserică. Era un muzicant mare, îi lipsea doar orchestra. Avea darul, numai atât. Era poate un timpit, sorbind beția dintr'o șărânăială. Cine vă asigură că nu sunt și eu ca el, oricum, îmi veți asculta șărânăială. Singura diferență importantă. Viața de timpit să fie oare când te săpănească instinctele și nu le poți sta împotriva? Dragostea sau literatura n'are preface în viață supusă unei forțe care nu-ți îngăduie să trăiești altă viață. Abia îți lasă mândria de a simți câte-va scrupule, printre care acel de a spune adevărul. Vocațiunea scriitorului se lipsește foarte lesne de el. Prea rar au oamenii și patima exactității, și frenezia de a se exprima. Veracitatea o posedă literatul din teama ce o are de oameni, și nu din porunca spiritului. Una e să-ți placă irezistibil să scrii, alta să-ți făurești o conștiință frumoasă de scriitor. Aci se cere să fii ajutat, silid, educat. Aceste două daruri, expresie și adevăr se contrazic. Un scriitor adevărat, chiar cel mai experimental, nu înaintea de toate expresia. Păcerea lui e să-o găsească, suferă când trebuie să o neglijeze în favoarea faptei exacte. El exprima o vrea, nu dovada. Fanteziaste sfătornicește ca tovarășa favorită a spiritului său, pentru că ea nu încearcă să vorbească. Adevărul e mut și precăut. Pentru o vocațiune literară puternică e supărător. Dar e o mare plăcere să lupți cu multe greutăți de hatărul său. Și ce profit. Pentru orice s'ar fi făcut pentru el, răsplătește. Vocațiunea te îndrumază spre verb, dar acesta nu-și capătă viața deplină decât când a fost hrănit cu pâinea exactității. E ușor să fii elocvent, anevoios să fii și cercetător. Mare hacurie să poți descoperi. Să scrii ce nu poate fi scos din circulație.

Să observi îndelung, să notezi o sută de figuri și să reții trei din ele, să stai în fața lucrurilor până ce îți vorbește, și după ce le-ai privit cu îndărjire, să-ți slobozească ele vorba potrivită, pe care le exprimi.

Să tragi spre sinceritate, să-ți plăci străduința, e orice s'ar zice, o prime-nială intelectuală, frumoasă. Și cu toată sinceritatea, se întâmplă să dai erori în ce privește adevărul. De vă înșel înseamnă că m'am înșelat mai întâi pe mine însu-mi. Iată povestea unui om înzestrat cu caracter dărz, îndeajuns pe care greutățile nu-l doboară, pe care e drept exercițiu ci nu drept pacoste le ține; și din ele trage folos. Se obișnuiește să lupte și nu să se bizue pe cel ușor, să lupte fără răgaz, dar nu fără plăcere.

Nu trebuie omis să petreci precumdoi să răsuflă.

Iată istoricora, cam îmbătrânită, — câteva sute de ani, — căci din 1914 s'au scors asupra-ne secole.

Trad. de DIMITRY.

